

Р. П. Карпюк
Л. П. Сущенко

**Професійна підготовка
фахівців для галузі
адаптивної фізичної культури
в зарубіжних країнах
Навчально-методичний посібник**

torino 2006
paralympic games

torino 2006
paralympic games

torino 2006
paralympic games

to
pa

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА
ЛУЦЬКИЙ ІНСТИТУТ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ
УНІВЕРСИТЕТУ “УКРАЇНА”

Р. П. Карпюк, Л. П. Сущенко

**Професійна підготовка фахівців
для галузі адаптивної фізичної культури
в зарубіжних країнах**

Навчально-методичний посібник

ВАТ “Волинська обласна друкарня”

Луцьк – 2008

УДК 378:016:796.011.3–056.24(100)(075.8)

ББК 75.116р.30(0)я73

К 26

Рецензенти:

доктор біологічних наук, професор, завідувач кафедри фізичної реабілітації
Запорізького національного університету

М. В. Маліков

доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор,
проректор з наукової роботи
Волинського державного університету імені Лесі Українки

А. В. Цьось

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Луцького інституту розвитку людини Університету “Україна” (протокол № 11 від 15 квітня 2008 року) та рішенням Вченої ради Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 10 від 20 квітня 2008 року).

Карпюк Р. П., Сущенко Л. П.

К 26 Професійна підготовка фахівців для галузі адаптивної фізичної культури в зарубіжних країнах: Навчально-методичний посібник. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2008. – 60 с.

ISBN 978-966-361-286-7

У навчально-методичному посібнику розглядаються особливості професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивної фізичної культури у зарубіжних країнах. Рекомендується студентам і викладачам вищих навчальних закладів, науковцям, які досліджують проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах.

УДК 378.016:796.011.3 – 056.24 (100)(075.8)

ББК 75.116.30 (0) я73

ISBN 978-966-361-286-7

© Карпюк Р. П., Сущенко Л. П., 2008

© «Волинська обласна друкарня», 2008

ПЕРЕДМОВА

У навчальному посібнику на основі теоретичного аналізу наукової літератури (Р. В. Конькова, В. В. Кузін, М. Є. Кутепов, Р. В. Чудна) та інформації з мережі Інтернет показано, що у зарубіжних вищих навчальних закладах здійснюється підготовка майбутніх фахівців з Adapted Physical Education для роботи у галузі адаптивної фізичної культури, наведено фрагменти навчальних планів підготовки. Авторами акцентується увага на тому, що 29 університетів з багатьох європейських держав беруть участь у програмі підготовки кадрів Erasmus Mundus Master's Course – Європейський магістр з адаптивної фізичної активності, спрямовану на підготовку магістрів до виконання сучасних досліджень й здійснення викладацької діяльності з питань адаптивної фізичної активності. Випускникам факультету рухової діяльності людини й масової фізичної культури в Австралії присуджується академічна ступінь доктора за спеціалізацією “Фізичне виховання інвалідів”.

Наведено приклади сайтів, які опікуються проблемами адаптивного фізичного виховання: Adapted Physical Activity Council (APAC) – Рада американської Асоціації активного способу життя й фітнесу (AAALF), P. E. Central – Р. Е. Центральний веб-сайт для загального фізичного педагога; The National Center on Physical Activity and Disability – Національний центр фізичної активності й недієздатності; National Consortium for Physical Education and Recreation for Individuals with Disabilities (NCPERID) – Національний консорціум для фізичної культури й відпочинку для недієздатних людей; Adapted Physical Education National Standards – Адаптивне фізичне виховання Національні стандарти, веб-сайт спрямований на певне інформаційне забезпечення компетентності, необхідної для фахівця, який визнаний як CAPE (a Certified Adapted Physical Educator) (сертифікований педагог з адаптивного фізичного виховання).

Автори зазначають, що вища фізкультурна освіта в Росії є багаторівневою і номенклатура спеціальностей стала стрімко поширюватися відповідно до

міжнародних традицій та потреб суспільства. Підготовка майбутніх фахівців зі спеціальності 022500 “Фізична культура для осіб з відхиленнями в стані здоров’я (адаптивна фізична культура) є досить молодим й швидко прогресуючим напрямом професійної підготовки майбутніх фахівців у вищій школі.

Аналіз літератури з адаптивної фізичної культури (С. П. Євсєєв, Л. В. Шапкова, Т. В. Федорова) дозволив визначити *наукову значимість спеціальності*, яка здійснюється: у створенні методології комплексної адаптації інвалідів і осіб з відхиленням у стані здоров’я за допомогою фізичних вправ; у створенні нової дисципліни “Теорія й методика адаптивної фізичної культури” для недостатньо охопленого фізичною освітою контингенту; в розробці професійно-освітньої програми, яка представляє собою нову галузь знань, що синтезує знання теорії й методики фізичної культури, гуманістичної психології, дефектології, медицини, патології, біологічної адаптології.

Практична значимість спеціальності визначається діапазоном можливостей професійної діяльності майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання, яка може здійснюватися: у сфері адаптивного фізичного виховання, адаптивного спорту, фізичної реабілітації; з людьми будь-якого віку, різних груп і категорій інвалідності; з поразкою слуху, зору, інтелекту, опорно-рухового апарату, внутрішніх органів; у різних ланках фізкультурного руху інвалідів: у дошкільних установах, спеціальних школах-інтернатах, лікувальних установах, спортивних клубах, збірних командах з різних видів спорту.

За допомогу в підготовці матеріалів навчально-методичного посібника автори висловлюють глибоку подяку доктору біологічних наук, професорові *М. В. Малікову*, доктору наук з фізичного виховання та спорту, професору *А. В. Цьосою* за цінні поради, *Н. Д. Леліковій* за мовностилістичне оформлення основного тексту.

МОДУЛЬ І

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ГАЛУЗІ АДАПТИВНОЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

У зарубіжних країнах у багаторівневій системі професійної освіти найпоширенішими є наступні кваліфікаційні рівні. Бакалавр – у Франції й у ряді інших франкомовних країн, наприклад Алжирі, Марокко й ін., – ступінь, що свідчить про завершення спеціальної середньої освіти, яка дає право вступу у вищий навчальний заклад. В Англії й англомовних країнах, наприклад у США, – ступінь, що підтверджує успішне закінчення вищого навчального закладу й наявність загального вищої освіти другого рівня.

Ліцензіат – у ряді країн, наприклад Франції, Фінляндії, Швейцарії, країнах Латинської Америки, ступінь, яка присвоюється на 3–4-му році навчання у вищому навчальному закладі, що дає право викладати в ліцеї й здавати іспити на одержання права викладання в середньому навчальному закладі будь-якого типу.

Магістр – в ряді країн світу друга академічна (учена) ступінь, що привласнюється особам, котрі вже мають перший академічний ступінь (бакалавр або ліцензіат) і успішно минули додатковий курс навчання у вищому навчальному закладі протягом 1–2 років та які захистили дисертацію.

Як зазначає Р. В. Конькова, практика присвоєння вчених ступенів фахівцям у сфері фізичної культури досить різноманітна. Наприклад, в Англії академічний ступінь бакалавра надається за трьома напрямками: бакалавр мистецтв (B. A. – Bachelor of Arts), бакалавр наук (B. Sc. – Bachelor of Science) і бакалавр педагогіки (B. Ed. – Bachelor of Education), а магістра – за двома: магістр мистецтв (M. A. – Master of Arts) і магістр наук (M. Sc. – Master of Science) [9, с. 24].

За даними Liverpool Institute of Higher Education, здобувач може одержати ступінь у трьох галузях знань: у галузі спортивних наук (фізіологія, біомеханіка), у галузі спортивної педагогіки (фізичне виховання, тренерська

діяльність) і у галузі соціальних наук про спорт (менеджмент у спорті, соціологія спорту) [22].

Як зазначає Y. Saunders, на факультеті рухової діяльності людини й масової фізичної культури в Австралії випускникам можуть бути присуджені три академічні ступені: бакалавр (фізичного виховання, спортивних наук, спортивної педагогіки); магістр (фізичного виховання, спортивної педагогіки, фізичного виховання й спорту у вільний час); доктор (за спеціалізаціями: “Функціональна анатомія”, “Біомеханіка”, “Фізіологія”, “Спортивна майстерність”, “Фізичне виховання інвалідів”, “Соціологія спорту”, “Спортивна психологія”, “Керування масовим спортом”) [23]. Нам імпонує те, що в Австралії присуджується академічна ступінь доктора за спеціалізацією “Фізичне виховання інвалідів”.

В індустріально розвинених країнах особливої популярності набуває, як зазначають В. Сидоренко та С. Білевич, концепція пріоритетності оволодіння інструментальними методами освіти в ході професійної підготовки над формуванням вузькоспеціалізованих здібностей фахівця [15, с. 37]. Автори вказують, що суть цієї концепції полягає в інтегруванні різних завдань професійної підготовки з тим, щоб фахівець завжди був готовий до вдосконалення знань і вмінь, причому нові кваліфікації, зорієнтовані на сучасні технології та методи організації праці, мають базуватися на попередньо освоєних [15, с. 37].

W. Dufor провів порівняльні дослідження більш ніж у 60 вищих навчальних закладах 22 європейських країн, які здійснюють підготовку педагогічних кадрів у галузі фізичної культури. Зіставлення отриманих даних із результатами дослідження, проведеного за дорученням Міжнародної федерації фізичного виховання і ЮНЕСКО у 1976 році, дозволило виявити такі європейські проблеми, орієнтири й тенденцію в підготовці фахівців:

– у більшості європейських країн є складності із працевлаштуванням викладачів фізичного виховання після закінченні навчання. Дане положення

має викликати перегляд існуючих програм з метою підвищення шансів на працевлаштування випусників;

– необхідна гарантія забезпечення студентам можливості одержання декількох спеціальностей, заснованих на широкій програмній базі. Реалізація цього принципу є справою складною, але обов'язковою. Значна кількість спеціальностей, збільшення субдисциплін можуть, однак, поставити під сумнів загальну концепцію освіти;

– традиційні програмні блоки включають природні, біологічні, гуманітарні науки, педагогіку фізичного виховання, різні форми спортивної й рекреаційної активності, а також спеціалізацію. Співвідношення між цими блоками досить різні;

– порівняно з результатами досліджень 1976 року зменшується кількість навчальних закладів, що готують тільки фахівців з фізичного виховання. Очевидною стає тенденція інтеграції самостійних навчальних установ з університетами;

– більшість програм орієнтована на чотирирічний термін навчання, або 3500 навчальних годин;

– співвідношення теорії й практики у 1970 році було наступним: 38 % – теорія, 62 % – практика; у 1993 році відповідно – 57 % і 43 %. У теоретичних науках у рівних частках представлений блок природних і біологічних дисциплін, гуманітарні науки й педагогіка фізичного виховання;

– більшість країн пропонують навчання за двома спеціальностями, скорочуючи програму за спеціальністю, пов'язану з фізичним вихованням до 1500 годин, а інші 1500 годин приділяються для оволодіння іншою спеціальністю;

– ряд вищих навчальних закладів пропонують підготовку з однієї вузької спеціальності, наприклад економіки спорту, тренера з одному з видів спорту;

– майже всі європейські країни пропонують факультети або спеціальності на вибір, наприклад рекреація, керування в сфері фізичної культури, спортивний тренер, фітнес та ін. [19].

У кінці 80-х років ХХ століття представники 9-ти університетів, які були присутні на засіданні Європейської асоціації щодо досліджень з адаптивної фізичної активності, обговорили створення організації-консорціума, котра могла б вирішити цю проблему. Такою організацією стала ERASMUS, яка спрямувала свої зусилля на розвиток конкретної програми підготовки кадрів: “Європейський магістр з адаптивної фізичної активності”. У вересні 1991 року перші 17 студентів були прийняті до Католицького університету Левена в Бельгії, який почав здійснювати підготовку кадрів за цією програмою. Сьогодні 29 університетів з багатьох європейських держав беруть участь у цій програмі, яка спрямована на підготовку аспірантів, що вивчають дослідницьку методологію в адаптивній фізичній активності та технічні аспекти фізичної діяльності, адаптованої для особливих груп населення (табл. 1) [20].

Цей Erasmus Mundus Master’s Course забезпечує підготовку магістрів до виконання сучасних досліджень і здійснення викладацької діяльності з питань адаптивної фізичної активності, тому магістри вивчають дисципліни, спрямовані на знання соціального, педагогічного і технічного аспектів фізичної діяльності людей з особливими потребами. В одному із чотирьох обов’язкових треків вивчення студенти оволодівають практичним досвідом використання фізичних вправ для людей з фізичними недоліками, реабілітації та розважальних заходів. Курс також забезпечує практичне дослідження в спеціалізованих центрах і виконання дисертації. Щороку приблизно 48 штатних професорів викладають за цією програмою. Мінімальними вимогами для магістрів є такі: наявність Bachelor’s ступеня, знань із фізіотерапії, наук про спорт і рух, реабілітації. Державною мовою програми є англійська, студенти мають ґрунтовно володіти англійською мовою для обговорення наукової літератури.

США. Сучасна градація рівнів професійної кваліфікації включає ступені бакалавра, магістра й доктора. Ступінь бакалавра зазвичай свідчить про завершення останнього, четвертого, курсу навчання. Ступінь магістра присуджується після завершення додаткового дворічного курсу, а ступінь доктора

Таблиця 1

Перелік університетів, які беруть участь у програмі підготовки кадрів “Європейський магістр з адаптивної фізичної активності”

Назва університету	Назва університету
Палацький університет Оломоуц (Чехія)	Карловий університет Праги (Чехія)
Університет Либре де Брюссель (Бельгія)	Католицький університет Левена (Бельгія)
Католицький університет де Лувен (Бельгія)	Фрейє університет Берліна (Німеччина)
Університет Дортмунд (Німеччина)	Рупрехт-Карлс-Університет Гейдельберг (Німеччина)
Німецька Sporthochschule Кельн (Німеччина)	Копенгагенський університет (Данія)
Університет Гранาดา (Естонія)	Університет де Лерида (Естонія)
Інститут Національного d'Educacio Fisica (Каталонія)	Університет Ювяскюля (Фінляндія)
Університет Besançon (Франція)	Університет Бордоіль (Франція)
Університет Жозефа Фур'є, Гренобль (Франція)	Університет Лілль (Франція)
Університет Монпельє (Франція)	Університет Лимерика (Ірландія)
Литовський інститут фізичної культури (Литва)	Норвезький університет спорту й фізичного виховання (Норвегія)
Врійський університет Амстердама (Норвегія)	Університет Гронингена
Маастрихтський університет	Утрехтський університет
Університет Текника де Лісабон	Хальмстад університет
Університет Ексетера (Велика Британія)	Університет Нортумбрії в Ньюкасле (Велика Британія)

вимагає ще більш тривалого періоду навчання. Британські й американські університети зазвичай присуджують ступінь бакалавра як сертифікат, що свідчить про перший шабель освіти в гуманітарних або природничих науках. Після одного або двох років додаткового навчання, у випадку успішної здачі іспитів і захисту дисертації, може бути отриманий другий академічний ступінь (магістр гуманітарних наук або магістр природничих наук). У США фахівців із фізичної культури готують у рамках університетів, у коледжах і школах. Освіта є дворівневою і триває протягом 4–6 років. Після успішного завершення освіти на першому рівні випускники одержують кваліфікацію бакалавра гуманітарних або природничих наук (залежно від спрямованості навчання) за напрямком “Фізичне виховання й рекреація” [9, с. 64].

Для навчання на другому рівні віддається перевага випускникам першого рівня, які мають більш високі показники, що характеризують їхню підготовленість. На другому рівні освіти більш глибоко вивчаються вибрані науки із проведенням науково-дослідної роботи та здійснюється спеціалізована підготовка до конкретної професійної діяльності. Після успішного закінчення навчання за навчальними планами другого рівня випускникам привласнюється кваліфікаційний ступінь магістра гуманітарних або природничих наук, магістра педагогіки або фізичного виховання.

Для освітніх установ США характерне розходження в змісті навчальних планів і їхній структурі. В університетських курсах більше уваги приділяється гуманітарній підготовці студентів, у той час як у навчальному плані коледжу домінують блоки спеціалізованої підготовки (у європейських вищих навчальних закладах перший блок займає в середньому більше 60% навчального часу) і природничих наук.

Для вищих навчальних закладів північноамериканського континенту характерне збільшення обсягу навчальних годин на вибір студентів.

Університет Вірджинії здійснює підготовку фахівців фізичної культури, починаючи з 1978 року. Протягом цього періоду понад 90% випускників були підготовлені як фахівці фізичної культури (education/adapted) в різноманітності

освітніх параметрів. У сучасний період в університеті здійснюється підготовка фахівців, які спроможні у майбутньому працювати з дітьми із фізичними недоліками. Специфічний акцент розміщений на ролі консультанта до загальної фізичної освіти. Випускники цієї програми отримують національно засвідчені сертифікати фізичних педагогів. Програми спеціалізації доступні для штатних програм в Master's (MEd) і Doctoral (PhD and EdD) рівнях.

Програма Університету штату Огайо (США) спрямована на підготовку таких фахівців, як Physical Education Pedagogy, Adapted Physical Education and Physical Education Teacher (педагог фізичної культури, фахівець з адаптивного фізичного виховання й викладач фізичної культури). В університеті працює Доктор D. Porretta – інтернаціонально відомий вчений і лідер у сфері адаптивної фізичної активності. Він має понад 60 головних публікацій і понад 85 тез на міжнародних, національних і державних конференціях. З 2002 по 2007 рік учений був редактором журналу “Адаптивна фізична активність щоквартальник” (APAQ), який є офіційним журналом Міжнародної федерації адаптивної фізичної активності (IFAPA). З 2001 по 2007 рік, він працював у Консультативній комісії IFAPA's. Доктор Porretta є обраним членом Американської академії кинезіології й фізичної активності (AAKPE). Він став у 1999 році лауреатом нагороди Академічного вкладення Hollis Fait і у 2003 році – нагороди Національного консорціуму фізичної культури і відновлення сил для індивідуумів з фізичними недоліками (NCPERID). Доктор D. Porretta був президентом цього Національного консорціуму з 1996 по 1998 роки. У 2004 році він отримав Професійну нагороду визнання у діяльності з адаптивної фізичної активності (AAHPERD).

В Університеті штату Індіана у Школі здоров'я, фізичного виховання та рекреації здійснюють підготовку магістрів з адаптивної фізичної культури, які володіють знаннями щодо теорії управління основними процесами руху індивідуумів із фізичними недоліками.

Навчальний план має 15 кредитних годин на курс адаптивної фізичної культури, а також додаткові кредитні години на експериментальні дослідження.

Вивчення обов'язкових курсів у відділі Kinesiology надає можливість студентам отримати ступінь магістра із спеціалізацією у сфері адаптивної фізичної культури. Навчальний процес постійно оновлюється, що дає можливість випускникам Школи здоров'я, фізичного виховання та рекреації краще працевлаштуватися. Деякі аспекти навчального плану школи використовуються як зразки для розробки навчальних планів різних штатів країни. Наведемо приклади дисциплін, які передбачені 36 кредитами навчального плану, по 3 кредити на кожен дисципліну, для Master of Science in Kinesiology:

APE курс (21 кредит): K 550 Motor Assessment of the Exceptional Child (APE course) – Оцінка моторного розвитку дитини; K 551 Movement Performance of the Exceptional Child – Рухова діяльність дитини; K 552 Problems in Adapted Physical Education – Проблеми в адаптивній фізичній освіті; K 650 Rehabilitation of Physically Handicapped – Реабілітація обмежено дієдатних; K 577 Seminar and Practicum in Adapted Physical Activity – Семінар і практикум з адаптивної фізичної активності;

Дослідження (9 кредитів): T 590 Introduction to Research in HPER – Вступ у дослідження в HPER; K 545 Childhood Motor Development AND – Дитячий моторний розвиток; K 572 Curriculum in Physical Education – Навчальний план з фізичної культури;

Спеціальна освіта: K 548 Family, School and Society OR – Сім'я, Школа і суспільство; K 565 Service Delivery Systems and Consultants OR – Системи служб розподілу і консультанти; Інші схвалені дипломовані спеціальні навчальні курси.

Факультативні програми: T 591 Interpretation of Data in Health, Kinesiology and Recreation – Інтерпретація даних про здоров'я, кінезіологію та відновлення сил; K 530 Mechanical Analysis of Human Performance – Механічний аналіз людської діяльності; K 535 Physiological Basis of Human Performance – Фізіологічна основа людської діяльності; K 524 Exercise Science as Applied to Adapted Physical Activity – Система вправ для розвитку адаптивної фізичної активності; *Спеціальний навчальний курс випускника, що схвалений радником*

студента (3 кредити) K 562 Exercise Health – Розвиток здоров'я; K 564 Exercise Prescription – Тренування у приписах.

Наведемо фрагмент навчального плану з кінезіології Університету штату Сан-Хосе (табл. 2).

Таблиця 2

Фрагмент навчального плану з кінезіології Університету штату Сан-Хосе

Курс	Назва	Передумови
KIN 70	Intro to Kinesiology – Вступ до кінезіології	30 units complete
KIN 155	Physiology of Kinesiology – Фізіологія кінезіології	KIN 70, Bio 66, Chem 30A, GE Math
KIN 158	Structural & Mechanical Kinesiology – Структурна й механічна кінезіологія	KIN 70, Bio 65, GE Math
KIN 160	History of Sport & Physical Education – Історія спорту й фізичного виховання	KIN 70
KIN 161	Philosophical Perspectives of Sport – Філософські перспективи спорту	
KIN 164	Sociocultural Perspectives – Соціально-культурні перспективи	
KIN 165 KIN 166	Motor Development – Моторний розвиток Motor Learning – Моторне навчання	KIN 70, Bio 66
KIN 185	Senior Seminar – Основний Семінар	KIN 70, completion of 35 major units
KIN ___	KIN Activity Courses – чотири курси на вибір	

Значна увага приділяється практиці з адаптивної фізичної активності, яка включає: спостереження фахової освіти й класів з адаптивної фізичної культури; допомога у класах з адаптивної фізичної культури; роботу з досвідченими викладачами в школах і клініках; планування, оцінювання індивідуалізованих програм студентів-інвалідів; спостереження за педаго-

Таблиця 4

**Періодичні наукові видання американських організацій
з адаптивної фізичної активності (за Р. В. Чудною, 2002)**

Організації	Періодичні видання
American Alliance for Health, Physical Education, Recreation and dance (AAHPERD)	Journal of Physical Education, Recreation and Dance (JOPERD) Research Quarterly for Exercise and Sport Strategies
National Consortium for Physical Education and Recreation for Individuals with Disabilities (NCPERID)	Adapted Physical Activity Quarterly (APAQ) Palaestera: The Forum of Sport and Physical Education for the Disabled
International Federation of Adapted Physical Activity (IFAPA)	Clinical Kinesiology Journal of Special Education
Council for Exceptional Children (CEC)	Exceptional Children Teaching Exceptional Children
American Association on Mental Retardation (AAMR)	Mental Retardation American Journal of Mental Retardation

Цей консорціум проводить дослідження щодо професійної підготовки, надання фізкультурних послуг для недієздатних людей; *PELINKSAU* – цей веб-сайт, містить сторінку для тих, хто здійснює адаптивне фізичне виховання; *Adapted Physical Education National Standards* – Національні стандарти адаптивного фізичного виховання. Даний веб-сайт спрямований на певне інформаційне забезпечення компетентності, необхідної для фахівця, який визнаний як CAPE (а Certified Adapted Physical Educator) (сертифікований педагог з адаптивного фізичного виховання).

Канада. Як зазначає Р. В. Конькова, для Канади характерно дворівнева професійна освіта [9, с. 57]. Перший рівень – навчання протягом 3–4 років, із

присвоєнням кваліфікаційного ступеня “бакалавр”. Приблизно така ж структурна модель існує в ряді вищих навчальних закладів Росії, тільки в Росії це вважається другим рівнем освіти, на першому ж етапі навчання проводиться без розходжень у спеціальностях і спеціалізаціях. Як вказує D. Siedentor, за 4 роки навчання студенти мають одержати атестацію за 44-ма курсами, включаючи дисципліни на вибір [24]. Характерна тенденція до зменшення дисциплін на вибір у блоці “Теорія, методика й техніка рухової діяльності” і до збільшення в блоках природничих і гуманітарних наук.

На другий рівень професійної освіти проводиться конкурсний відбір бакалаврів, і спеціалізована підготовка фахівців ведеться при університетах. Повний термін професійної освіти займає 5–6 років. Курси другого рівня є односпрямованими і розраховані на підготовку вчителів фізичного виховання або фахівців у галузі рекреації. Більша автономія університетів відбивається на змісті навчальних курсів і програм за окремими дисциплінами, а також у різному розумінні й трактуванні окремих навчальних дисциплін. Наприклад, в Університеті Ватерлоо використовується поняття “кінезеологія” замість поняття “фізичне виховання”. У даному університеті здійснюється базова підготовка за загальним напрямком “Кінезеологія”, а на другому рівні – за магістерськими програмами у трьох напрямках: фізіологія–біомеханіка рухової діяльності; соціологія спорту; психомоторіка, із терміном навчання два роки.

В Університеті Регіни на факультеті кінезеології та оздоровчих технологій основна увага приділяється формуванню знань студентів щодо ролі адаптивної фізичної активності в оздоровленні інвалідів. Студентам пропонуються такі основні курси з адаптивної фізичної активності: KHS 290 – Therapeutic Recreation – Лікувальна рекреація; KHS 291 – Assessment – Оцінювання; KHS 292 – Aging – Проблеми похилого віку; KHS 394 – Developmental Disabilities – Розвиток інвалідів; KHS 395 – Physically Disabled – Фізичні вади; KHS 497 – Adapted Physical Activity Senior Seminar – Основний семінар з адаптивної фізичної активності. А також: KHS 240 – Administration of Voluntary Recreation and Sport Associations – Керівництво добровільними

асоціаціями рекреації і спорту; KHS 243 – Program Planning for Service Organizations – Програмне планування для сервісних організацій; KHS 261 – Biomechanics – Біомеханіка; KHS 269 – Exercise Physiology – Фізіологія вправ; KHS 393 – Etiology of Disease and Disabilities – Етіологія хвороби і непрацездатності; KHS 370 – Social Psychology of Health and Exercise – Соціальна психологія охорони здоров'я і фізичної діяльності; KHS 373 – Physical Fitness Appraisal and Exercise Leadership – Керівництво оцінкою фізичної придатності та діяльності; KHS 390 – Interventions in Therapeutic Recreation – Заходи у терапевтичній рекреації; KHS 475 Clinical Exercise Physiology – Фізіологія клінічної діяльності; KHS 485 Independent Study – Незалежні дослідження; KHS 496 Exercise for Special Populations – Вправа для населення з особливими потребами.

Німеччина. В Університеті Дортмунда здійснюється підготовка фахівців у департаменті “Реабілітація й педагогіка при розумовій неповноцінності”. Спеціальність “Реабілітація й педагогіка при розумовій неповноцінності” як перша *sonderpädagogische* спеціальність може комбінуватися з такими особливими педагогічними спеціальностями: “Реабілітація й педагогіка при психічних і порушеннях правильного ставлення до навколишнього”; “Реабілітація й педагогіка при фізичному недоліку”; “Реабілітація й педагогіка при навчальній затримці”; “Реабілітація й педагогіка при заміченій затримці”; “Реабілітація й педагогіка при мовних порушеннях, комунікативних порушеннях і прослуханих порушеннях”.

У рамках навчання спеціальності “Реабілітація й педагогіка при розумовій неповноцінності” студент має право вибрати для свого навчання предмети: два навчальних предмети початкового рівня, а саме: або німецьку мову й математику, або німецьку мову чи математику й мистецтво, музику, євангелічне або католицьке релігійне навчання, спорт або текстильне оформлення, або одну з таких навчальних галузей початкового рівня: предметне заняття – суспільствознавство, предметне заняття – природознавство та техніка, або навчальний предмет коледжу, а саме: біологію, хімію, німецьку

мову, географію, історію, домашню економічну науку, мистецтво, математику, музику, фізику, євангелічне або католицьке релігійне навчання, спорт, техніку або текстильне оформлення.

В освіті акцент робиться на таких питаннях: основні дидактичні питання, наприклад, життєве практичне виховання, сексуальне виховання, викладання правил вуличного руху, культурні техніки, *Lehrersprache*, роль викладача й інтеграція; цільові групи як дітей, так і молодих людей із аутистським синдромом, дітей та молодих людей із синдромом Дауна, постійно зростаючої кількості дітей і молодих людей із *Schwerstbehinderung* (також з *apallischem* синдромом), а також *Schwerstmehrfachbehinderungen* і поведінкова незвичайність; *Außerschulische* галузі, освіта дорослих, професійне навчання, проведення вільного часу.

Франція. Підготовку фахівців для галузі фізичної культури здійснюють на вищих курсах фізичного виховання й спорту в рамках університетів. Система підготовки є багаторівневою з обов'язковим конкурсним відбором на наступний рівень навчання. У процесі навчання студенти проходять триразове підсумкове тестування рівня підготовленості:

– перше – після річних підготовчих курсів для відбору на наступний рівень освіти. На підготовчі курси допускаються абітурієнти на підставі документів про стан здоров'я, характеристики-рекомендації директорів та учителів фізичного виховання школи, де навчався абітурієнт;

– друге – після дворічного навчання з метою підсумкової атестації й відбору на третій етап освіти;

– третє (підсумкове) – після закінчення всього курсу навчання. У курсі домінує блок “Теорія, методика й техніка рухової діяльності” при відносно невеликому блоці наук гуманітарного циклу. Кращим випускникам (кількість обмежена можливістю працевлаштування цього року), які успішно закінчили повний курс навчання та склали випускні іспити, привласнюється кваліфікація професора. Інші можуть бути працевлаштовані як учителі за контрактом. Дана категорія випускників має право на конкурсні іспити в наступні роки. Законом

Франції від 16.04.1984 р. була трансформована система багаторівневої підготовки фахівців у сфері фізичної культури.

Нам імпонує, що в університеті К. Бернара в м. Ліоні здійснюється підготовка таких кадрів, як: викладачі фізичного виховання; *фахівці з роботи з інвалідами*; тренери; спортивні менеджери.

На етапі спеціалізованого навчання студенти за профілями підготовки розподілені таким чином: викладачі фізичного виховання – 45%; тренери – 15%; *фахівці з роботи з інвалідами* – 10%; спортивні менеджери – 30%.

Студенти зобов'язані відвідувати усі заняття, якщо немає документального підтвердження поважних причин пропуску занять. Особи, що мають чотири й більше пропуски занять (навіть із поважних причин), можуть бути не допущені до екзаменаційної сесії. Однак певній категорії студентів надається право пільгового відвідування навчальних занять. При цьому вони зобов'язані бути присутніми на перших заняттях із кожної дисципліни для того, щоб одержати подання про дисципліну й про обсяг і характер атестаційних вимог по ній, і здавати заліки та іспити разом з усіма студентами. Студентам високої спортивної кваліфікації може бути надане право навчання за індивідуальними графіками.

У навчальному процесі велика увага приділяється інтеграції знань, і підсумкові оцінки як з окремих навчальних дисциплін, так і загальної – якості рівня підготовленості випускників, формуються з урахуванням результатів усіх поточних і етапних видів контролю.

Австрія. Підготовка кадрів для галузі фізичної культури, як зазначає Р. В. Конькова, проводиться на вищих курсах фізичного виховання через інститути фізичного виховання в рамках відділів філософії чотирьох університетів у містах Інсбрук, Грац, Збелісення й Відень [9, с. 24]. Курс розрахований на 4 роки й передбачає підготовку фахівця із двох спеціальностей: із фізичного виховання в школах другого рівня й гімназіях. Як другу спеціальність студент може вибрати одну з п'яти мов (англійську, італійську, латинську, німецьку, російську, французьку) або математику,

історію (разом із соціологією), географію, філософію, психологію й педагогіку. Після захисту дипломної роботи й здачі кваліфікаційних іспитів випускникові присвоюється професійний академічний ступінь магістра філософії або магістра природничих наук (залежно від спрямованості освіти з другої спеціальності). За Т. Lisicki, учителі фізичної культури в Австрії – самі численні фахівці на ринку праці в сфері фізичної культури [21]. Після вищого навчального закладу випускники проходять річне стажування за місцем роботи, де зарплата нижча, ніж у досвідченого фахівця. Направлення на роботу в школу залежить від двох причин: від популярності пропонованих видів фізичної активності й суміжної спеціальності (біологія, релігія, мова, історія); від соціально-економічного розвитку регіону (менший рівень урбанізації полегшує пошук роботи).

Бельгія. Підготовка фахівців проводиться в 2 етапи протягом 4-х років в університетах при відділах медицини. Як зазначає W. Duïour, на першому рівні передбачається дворічне навчання із присвоєнням кваліфікації кандидата фізичного виховання й рухової реабілітації або фізіотерапії [18]. Після закінчення дворічного освіти на другому рівні випускники отримують кваліфікацію ліцензіата. Для навчання за програмами другого освітнього рівня можуть бути прийняті особи, які мають кваліфікацію “Кандидат” у галузі медицини з наступною ліквідацією різниці в навчальних програмах на першому освітньому рівні.

У Katholike Universitet Leuven професійна підготовка майбутніх фахівців здійснюється за двома програмами підготовки бакалавра (Bs. in Kinesiology – бакалавр з кінезіології, і Bs. in Physiotherapy – бакалавр з фізіотерапії) та п’яти програм підготовки магістрів (Master of Rehabilitation Sciences and Physiotherapy – магістр з реабілітаційних наук і фізіотерапії, Master of Advanced Studies in Rehabilitation Sciences and Physiotherapy – магістр наукової роботи з реабілітації і фізіотерапії, Master of Sport Management – магістр з управління спорту, Master of Exercise and Sport Psychology – магістр з фізкультури і психології спорту, European Master in Adapted Physical Activity – європейський магістр з

адаптивної фізичної активності). В університеті також існує програма Erasmus Mundus program Adapted Physical Activity. Тому факультет Faculty of Kinesiology and Rehabilitation Sciences at the K. U. Leuven має бонуси від міжнародної співпраці.

В Університеті Université Libre de Bruxelles у Брюсселі, в якому навчається 20 000 студентів, професійна підготовка майбутніх фахівців здійснюється у Вищому інституті фізичного виховання і кінезіотерапії [26].

Р. В. Конькова свідчить про те, що більша автономія університетів призводить до істотного розходження в навчальних програмах як за номенклатурою навчальних дисциплін, так і за обсягом навчальних годин однакових дисциплін [9, с. 46]. Наприклад, в Університеті м. Льєж близько 59 % часу в навчальному плані відводиться на природничі науки при мінімумі навчальних годин, відведених на гуманітарні науки – 2 %. В університеті м. Гандава на гуманітарні науки приділяється ледве більше 2 % навчального часу, в той час як в Університеті Брюсселя обсяг часу на вивчення гуманітарних наук становить 15 %. Домінує ж блок дисциплін “Теорія, методика й техніка рухової діяльності” – близько 60 % навчального часу. В Каголицькому університеті м. Лувеїн значне місце у навчальній програмі займають дисципліни гуманітарного циклу – більше 30 %, у той час як обсяг природничих наук скорочений до 14 % від загального навчального часу. Очевидно, що у двох перших університетах переважають дисципліни природничо-наукового блоку (м. Льєж, м. Гандава), у Лу-Вейне – гуманітарного блоку й у Брюсселі – спортивно-педагогічних дисциплін.

Швейцарія. Вищі курси з підготовки фахівців розраховані на три-чотири роки й реалізуються при університетах Базеля, Берна, Женеві й Лозанни, а також у Федеральній вищій технічній школі Цюриха. Курси дворівневі зі структурою 2+1 або 3+1. В університетах Женеві й Лозанни реалізуються навчальні курси тільки першого рівня з терміном навчання 2 і 3 роки відповідно. Професійна освіта передбачає оволодіння двома спеціальностями вчительського профілю. Випускникам після успішного закінчення курсів

другого рівня видається диплом ліцензіата, що відповідає магістерському диплому в Польщі.

Університети відрізняються великою автономією, яка виражається в розходженні структури навчальних курсів і програм з окремих дисциплін. Іноді справа виглядає таким чином, що трирічне навчання припускає більший обсяг навчальних годин, ніж чотирирічне.

У Магліні ведеться підготовка фахівців у Федеральній школі гімнастики й спорту, яка не має університетського статусу. Термін навчання – два роки. Тут здійснюють підготовку фахівців для позашкільної роботи й учителів для професійних шкіл. У цій школі близько 80 % (2220 годин) навчального часу приділяється на вивчення методики, теорії й техніки видів рухової активності. Тут же ведеться підготовка тренерів протягом 2–2,5 років.

Данія. Підготовка фахівців проводиться на Вищих курсах з фізичного виховання в Датському державному інституті фізичного виховання в Копенгагені. На першому дворічному етапі навчання здійснюється підготовка слухачів першого рівня для роботи в якості вчителя фізичного виховання середньої школи. У навчальному плані переважають теорія, методика й техніка рухової діяльності, на вивчення яких приділяється 81 % навчального часу, в той час як на гуманітарні науки – 0,7 %.

Дані чотирирічний цикл освіти проводиться в університеті у Копенгагені, де додатково готують до роботи в якості викладача середньої школи з філології, біології, географії, математики, хімії та гуманітарних наук. Гуманітарні науки в процесі освіти займають незначне місце й розглядаються з позицій педагогічної праці без обліку специфіки фізичної культури.

Іспанія. Провідну роль у підготовці фахівців грає Народний інститут фізичного виховання й спорту в Мадриді. Він створений в 1967 році. Веде освітню (засновану на системі кредитів) і науково-дослідну роботу. Курс освіти розрахований на 5 років навчання, після закінчення вищого навчального закладу випускникам присвоюється кваліфікація професора фізичного

виховання. На трьох останніх курсах проводиться спеціалізована підготовка з певного напрямку.

Фінляндія. Підготовка фахівців, як зазначає Р. В. Конькова, проводиться під егідою Відділу оздоровчого й фізичного виховання Університету м. Ювяскюля, який за рішенням парламенту Фінляндії з 1974 р. став провідним державним центром вищої освіти й дослідження в галузі фізичного виховання та спорту [9, с. 47]. Процес освіти є дворівневим. На першому рівні протягом 3–4 років реалізується кандидатська програма, і випускники отримують кваліфікаційний академічний ступінь бакалавра наук. Після закінчення курсів другого рівня (загальний термін навчання 5–7 років) і успішної підсумкової атестації випускникам присуджується кваліфікаційний ступінь магістра наук у галузі фізичного виховання й оздоровлення.

Загальний час навчання залежить від спрямованості навчання, у тому числі й з додаткових освітніх програм. Усі роки вдається підтримувати високий конкурс (1 : 8–9) при відборі абітурієнтів. При цьому враховуються шкільні оцінки й оцінки, отримані на вступних іспитах. Від майбутніх викладачів фізичного виховання вимагається різнобічна фізична підготовленість; від майбутніх тренерів – високі результати у вибраному виді спорту; від майбутніх спортивних менеджерів – висока академічна підготовленість; а майбутні фахівці у галузі наук про здоров'я повинні мати диплом про медичну освіту та стаж практичної роботи.

За даними В. В. Кузіна, М. С. Кутепова, із загального числа тих, кого навчають, приблизно 40–45 % студентів готуються до роботи в якості учителя фізичного виховання, 7–10 % – спортивних менеджерів, 10–14 % – тренерів, 13–15 % – фізіотерапевтів, геронтологів і гігієністів, 20 % – викладачів наук про здоров'я [10, с. 74]. У структуру факультету входять чотири департаменти, кожний з яких курирує й відповідає за підготовку фахівців зі свого напрямку: департамент фізичного виховання – учителів фізичного виховання; департамент біологічних проблем фізичної активності – тренерів і разом із департаментом наук про здоров'я – фізіотерапевтів; департамент соціальних

наук про спорт – менеджерів у сфері спорту й дозвілля; департамент наук про здоров'я – фізіотерапевтів, геронтологів, фахівців з гігієни й викладачів наук про здоров'я.

У структурі освітніх програм передбачена базова освіта, предметна (спеціальна) і спеціалізована. На етапі базової освіти студенти знайомляться із загальними принципами наукового й педагогічного мислення, основами науково-дослідної роботи. На етапі предметної освіти студентам необхідно засвоїти основні знання, поняття, концепції, теорії, методи досягнення й проблематику з вибраних дисциплін і опанувати вміннями відповідно до програми певного академічного ступеня. На етапі спеціалізованої освіти у студентів формуються здібності добувати та застосовувати наукові знання. На цьому етапі основним засобом професійного становлення є науково-дослідна робота.

Болгарія. Підготовка фахівців проводиться під егідою Комітету з науки, техніки у вищій школі. Головним навчальним закладом є Вищий інститут фізичної культури в Софії (зараз Національна спортивна академія). До 1973 р. тут здійснювали підготовку фахівців загального профілю з вибором спеціалізації – виду спорту. І 1973 р. з'явилися різні напрямки у підготовці фахівців (диференціація професійної діяльності: викладач, тренер). Із 1978 р. стали готувати фахівців із трьох напрямків: учителі фізичного виховання; тренери з видів спорту; фахівці з рухової рекреації й реабілітації.

Випускникам вищого навчального закладу присвоювалися два кваліфікованих титули – головний і додатковий. Після навчання на вчительському відділенні основною кваліфікацією є кваліфікація вчителя фізичного виховання, а додатковою – тренера з обраного виду спорту. Після навчання на тренерському відділенні основною кваліфікацією була кваліфікація тренера з обраного виду спорту, а додатковою – учителя фізичного виховання.

Болгарська група ТНЕНАРА працює під керівництвом ректора Національної спортивної академії і до її складу входять викладачі вищих навчальних закладів; шкільні вчителі РЕ (від регулярних і спеціальних шкіл);

фізіотерапевти-фахівці в hypotherapy, терапевтичному плаванні; тренери; президент болгарської Спортивної федерації для інвалідів; представники спортивних федерацій і спортивних клубів; представники організацій інвалідів.

Національна спортивна академія ввела: основний курс з адаптивної фізичної активності для студентів таких спеціальностей, як фізична культура, спортивні змагання і фізіотерапія; дворічну спеціалізацію з APA у структурі Socrates/Erasmus Deuara і програми CEEPUS на рівні BSc; однорічний MSc з APA у структурі програми EMDAPA; одиниці модуля APA у структурі MSc у спорті й MSc у програмі фізіотерапії; короткострокові курси подальшої освіти з APA.

Чехія. Підготовка фахівців проводиться під егідою Комітету з фізичного виховання й спорту університету Карола в Празі. Учительський напрямок здійснює підготовку універсальних фахівців, орієнтованих для роботи з молоддю як у рамках офіційного освітнього процесу, так і у вільних формах організації занять із фізичного виховання і з викладання мов (англійської, російської, чеської), географії або біології.

Факультет фізичної культури Палацького університету Оломоуц здійснює підготовку компетентних викладачів фізичної культури для всіх видів шкіл, експертів для позашкільної фізичної діяльності дітей і молоді та експертів з фізичної діяльності всіх груп населення, зокрема людей з фізичними недоліками. Окрім підготовки вчителів, факультет здійснює підготовку фахівців з Leisure Studies – навчання організації дозвілля, з Adapted Physical Activities – адаптивної фізичної активності, з Physiotherapy – фізіотерапії і Civic Studies – цивільних наук.

Палацький університет Оломоуц здійснює підготовку фахівців з адаптивної фізичної активності (3-річний термін навчання на бакалавра та 5-річний для отримання ступеня). Мета цієї програми – здійснювати підготовку експертів у фізичній культурі й спорту на декількох рівнях для роботи з дітьми і дорослими з функціональними обмеженнями: як частина обов'язкового навчання в школах або в межах спеціальних установ для осіб з обмеженими

фізичними можливостями. Ці експерти можуть допомогти підняти рівень, на якому фізична культура викладається в спеціальних школах. Вони здатні підтримувати розумну фізичну придатність осіб з обмеженими можливостями й організувати з ними фізкультурно-оздоровчі заходи у вільний час.

Підготовка фахівців спрямована на оволодіння ними умінь, спрямованих на інтеграцію людей з нездатністю до нормального життя. Підготовка націлює на оволодіння студентами широкими теоретичними знаннями й практичними навичками в організації розмаїтості форм фізичних дій для осіб з обмеженими фізичними можливостями. Дана програма відкрита також для студентів-інвалідів. Це включає вивчення навчання фізичній культурі в нижчих середніх школах. Програма реалізована в координації з СЕЕРУС.

Палацький університет Оломоуц входить до числа учасників програми "Erasmus Mundus Master's Course" – "Магістр з адаптивної фізичної активності", яка почала працювати з 2005/2006 навчального року і планує здійснювати свою роботу до 2009/2010 навчального року. Факультет фізичної культури Палацького університету Оломоуц є одним із чотирьох членів так званого консорціуму (Католицький університет Leuven, Палацький університет Оломоуц, Норвезький університет спортивної й фізичної освіти Осло та Університет Лимерика в Ірландії). У структурі Erasmus Mundus АРА проєктується співробітництво з Університетом Вірджинії (США), Університетом Stellenbosch (Південна Африка) і Університетом Брисбена (Австралія).

На факультеті фізичної культури в докторській програмі навчання проводиться з Kinanthropology – кінантропології. Згідно з індивідуальним планом претендент може вибрати одну з таких спеціалізацій: Anthropomotrics – антропомоторика; Adapted Physical Activities – адаптивна фізична активність; Biomechanics – біомеханіка; Didactics of Physical Education and Sport – дидактика фізичної культури та спорту; Philosophy and Sociology of Physical Culture – філософія і соціологія фізичної культури; Exercise

Physiology – фізіологія вправ; Functional Anthropology – функціональна антропологія; Exercise and Sport Psychology – психологія вправ і спортивна психологія; Recreology – рекреологія; Senzomotrics and Pathokinesiology – сенсомоторика і патокінезіологія.

Для іноземних студентів, які навчаються на факультеті фізичної культури Палацького університету Оломоуц, пропонуються такі дисципліни з адаптивної фізичної активності, що викладаються іноземною мовою: Adapted physical activities for persons with physical disabilities – Адаптивна фізична активність для людей з фізичними вадами (3 кредити); Adapted swimming – Адаптивне плавання (2 кредити); Adapted winter skiing course – Курс з адаптивної зимової ходьби на лижах (2 кредити); APA for seniors – Адаптивна фізична активність для літніх людей (2 кредити); APA for the blind and visually impaired persons – Адаптивна фізична активність для сліпих і слабозорих людей (2 кредити); Basics of adapted physical activities – Основи адаптивної фізичної активності (2 кредити); Didactics of inclusive programmes – Дидактика включених програм (3 кредити); Evaluation in APA – Оцінювання в адаптивній фізичній активності (2 кредити); Child in family and out of family – Дитина в сім'ї і поза сім'єю (2 кредити); Child with disability, family, school – Дитина з нездатністю, сім'я, школа (2 кредити); Mobility and orientation for the blind and visually impaired persons – Рухливість і орієнтація для сліпих і слабозорих людей (2 кредити); Psycho- and sociodiagnostics – Психо- і соціальна діагностика (2 кредити); Psychology of talent (gifted children) – Психологія таланту (обдаровані діти) (2 кредити); Sexual education of disabled – Сексуальна освіта інвалідів (2 кредити); Sitting volleyball – Сидячий волейбол (2 кредити); Sledge hockey – Хокей на санях (2 кредити); Special Olympics instructor course (spring semester) – Спеціальний курс інструктора Олімпійських ігор (весняний семестр) (3 кредити); Wheelchair basketball – Баскетбол для людей у інвалідних візках (2 кредити).

Угорщина. Фахівців готують у Вищій школі фізичного виховання в Будапешті. Основним напрямком в освіті є вчительський, крім цього, здійснюють підготовку і тренерів з різних видів спорту. У вищих педагогічних школах протягом чотирьох років здійснюють підготовку викладачів з двох

спеціальностей, де фізичне виховання є другою (додатковою) спеціальністю для викладачів філології, географії, історії або біології.

Румунія. Провідним навчальним закладом з підготовки фізкультурних кадрів є Інститут фізичного виховання й спорту в Бухаресті, утворений в 1912 р. і нині перетворений у Національну академію фізичної освіти та спорту Румунії з факультетами фізичної освіти, спортивного, фізіотерапії й коледжем для тренерів. У вищому навчальному закладі здійснюють підготовку магістрів, докторів. Проводять підготовку фахівців для галузі фізичної культури також у рамках університетів і вищих педагогічних шкіл. Передбачена дворівнева освіта за структурою 3+1, де на першому трирічному етапі проводиться загальна базова підготовка, а на останньому році навчання здійснюється спеціалізована підготовка з відповідних напрямків.

Під час удосконалювання освітнього процесу відбувалася модернізація навчальних програм з окремих дисциплін. Наприклад, “Анатомія” трансформувється в курс “Анатомія й біомеханіка фізичного виховання та спорту”, а “Психологія” в – “Психологія шкільна, фізичного виховання й спорту”.

Після 1990 року в Румунії у Міністерстві у справах молоді і спорту з’явилася Федерація спорту для інвалідів (FRSPH). Професор Василе Марку став віце-президентом з FRSPH. Із 1992 року здійснюється підготовка фахівців з фізіотерапії, випускники факультетів проходять підготовку з реабілітації й навчання інвалідів. Педагогічний коледж для професійної підготовки спеціальних вчителів для людей з особливими потребами був заснований у результаті співпраці проекту Університету Орадя та Інституту Кортрік з Бельгії.

Латвія. У вересні 2000 року в Лагиській академії спортивної освіти розпочалася підготовка фахівців з Adapted Physical Education адаптивного фізичного виховання.

Навчальний план з професійно-орієнтованої дисципліни складається із 76 годин і він вкючає вивчення таких шести тем: Development of the Area of Adapted Physical Activity: Sociological Aspects – Розвиток галузі адаптивної фізичної активності: соціологічні аспекти; Structure in Sport for People with

Special Needs: International Perspectives – Структура в спорті для людей зі спеціальними потребами: Міжнародні перспективи; Classification in Sport for People with Special Needs – Класифікація в спорті для людей зі спеціальними потребами; Adapted Sport Activities for People with Different Disabilities: Implementation and Practice Techniques – Адаптивна спортивна активність для людей з різними вадами: Технології застосування і практика; Organisation and Social (Re)integration – Методи організації й соціальна (Pe) інтеграція; Educational, Social and Medical Aspects of Adapted Physical Activity – Освітні, соціальні й медичні аспекти адаптивної фізичної активності.

У травні 2001 року було проведено анкетування студентів LASE Латиської академії спортивної освіти щодо обов'язкової програми дослідження в АРЕ. У майбутньому заплановано розвинути програму підготовки фахівців з адаптивного фізичного виховання у цьому університеті, яка буде спрямовуватися на спеціалізацію в соціальних, педагогічних і технічних аспектах адаптивних фізичних дій певного населення, а також студентів нададуть можливість застосувати теорію до певної галузі практики й галузі дослідження.

За даними Р. В. Конькової, в уніфікованому навчальному плані, складеному на основі узагальнення досвіду більш ніж 60 вищих навчальних закладів із 22 країн Європи в рамках Європейського Союзу, виділені наступні блоки дисциплін:

1. Природничо-науковий, біологічний – 912 годин; (24,3 %)
2. Гуманітарний – 623 години; (16,6 %)
3. Педагогічний – 567 годин (15,1 %)
4. Спортивних дисциплін – 1652 години (44,0 %).

Усього: 3754 години (рис. 1) [9, с. 57].

З наведених вище даних видно, що для навчальних планів різних вищих навчальних закладів країн Європи характерна істотна їхня варіативність (при несуттєвих розбіжностях у загальному обсязі навчальних годин) з основних блоків навчальних дисциплін і ще більш різюча – у змісті цих блоків

(настільки, що неможливий порівняльний кількісний аналіз співвідношення окремих дисциплін у різних вищих навчальних закладах).

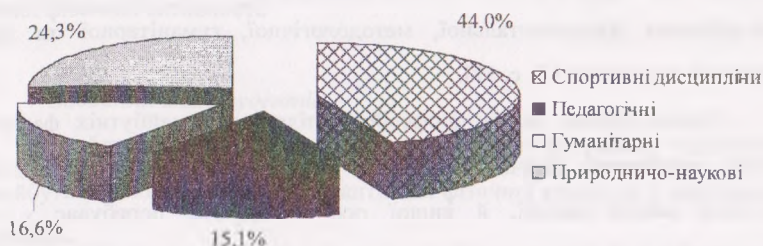

Рис. 1. Розподіл годин в уніфікованому навчальному плані вищих навчальних закладів країн Європи (за Р. В. Коньковою, 2003)

Для вищих навчальних закладів фізичної культури дотепер характерна гіпертрофія курсу теорії й методики обраного виду спорту. Для факультетів фізичної культури університетів – збільшення блоків “Теорія, методика й техніка рухової діяльності” та “Гуманітарний блок”.

У всіх країнах у структурі навчальних планів підготовки тренерів більше часу приділяється вивченню обраного виду спорту й менше – базовим видам рухової активності й гуманітарних наук, у той час як на вчительському напрямку більш глибоко вивчаються предмети психолого-педагогічного циклу, технології застосування базових видів рухової активності при відсутності вузької спеціалізації в обраному виді спорту.

Усі вищі навчальні заклади, які здійснюють підготовку фахівців для галузі фізичної культури, можна класифікувати як: самостійні навчальні заклади під егідою міністерств фізичної культури; навчальні заклади в структурі університетів; навчальні заклади в структурі вищих педагогічних шкіл; навчальні заклади в системі інших вищих шкіл (медичних, технічних).

Аналіз показав, що в даний час необхідне в процесі підготовки викладачів фізичної культури розширення фундаментальної, наближеної до

університетської освіти, орієнтованої на творчу діяльність фахівців. Дослідження системи підготовки фахівців фізичної культури у зарубіжних країнах, яке провела Р. В. Конькова, свідчить про необхідність її подальшого поглиблення фундаментальної, методологічної, гуманітарної та спеціальної наукової підготовки [9, с. 57].

Таким чином, аналіз професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі адаптивної фізичної культури у зарубіжних країнах показує, що система освіти взагалі, й вищої освіти зокрема, перебуває у стані взаємозв'язку й принциповій залежності від соціально-економічних умов і державно-політичного устрою країни, що й підтверджується різницями в існуючих систем освіти у світі, що обумовлено специфікою розвитку країни. У сучасний період у зарубіжних країнах почалася здійснюватися професійна підготовка майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання.

Так, програма Університету штату Огайо (США) спрямована на підготовку таких фахівців, як Physical Education Pedagogy, Adapted Physical Education and Physical Education Teacher Education (педагог фізичної культури, фахівець з адаптивного фізичного виховання й викладач фізичної культури). Університет Регіни (Канада) на факультеті кінезіології та спортивних технологій основна увага приділяється формуванню знань студентів щодо ролі адаптивної фізичної активності в оздоровленні інвалідів; у Литовській академії спортивної освіти розпочалася підготовка фахівців з Adapted Physical Education (адаптивного фізичного виховання); Палацький університет Олонтау (Мексика) здійснює підготовку фахівців з адаптивної фізичної активності (Фізичний тренування на бакалавра та 5-річний для отримання ступеня магістра).

Приділяється значна увага підготовці магістрів. Так, в Університеті штату Індіана (США) у Школі здоров'я, фізичного виховання та рекреації здійснюється за кредитно-модульною формою організації навчального процесу підготовка магістрів з адаптивної фізичної культури, які володіють знаннями щодо спеці-

управління основними процесами руху індивідумів з фізичними недоліками. Велике значення надається розвитку науково-методичного забезпечення галузі адаптивної фізичної активності.

Завдання для студентів:

1. Знайти інформацію на сайтах Інтернету про професійну підготовку майбутніх фахівців для галузі адаптивної фізичної культури у зарубіжних країнах.

Тематика рефератів:

1. Підготовка майбутніх фахівців для галузі адаптивної фізичної культури у США.

2. Особливості підготовки майбутніх фахівців для галузі адаптивної фізичної культури у Канаді.

3. Різні аспекти підготовки майбутніх фахівців для галузі адаптивної фізичної культури у Франції.

4. Порівняльний аналіз підготовки майбутніх фахівців для галузі адаптивної фізичної культури у Австрії, Бельгії та Данії.

5. Підготовка майбутніх фахівців для галузі адаптивної фізичної культури у Чехії.

МОДУЛЬ II

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З АДАПТИВНОЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У РОСІЙСЬКІЙ ФЕДЕРАЦІЇ

Протягом багатьох років у Росії сформувалася певна система підготовки фахівців для сфери фізичної культури й спорту, яка включає в себе систему підготовки кадрів у структурі Міністерства освіти Росії й галузеву систему підготовки кадрів Комітету з фізичної культури, спорту й туризму Росії.

Підготовка фізкультурних кадрів з вищою освітою у структурі Міністерства освіти Росії здійснюється на факультетах фізичної культури педагогічних університетів і інститутів, класичних і технічних університетів і інститутах фізичної культури в структурі названих вищих навчальних закладів. За даними Ю. Д. Железняка, з позицій сьогодення факультетів та інститутів налічується більше 75, відділень – близько 20 [6, с. 47].

Науковці (Ю. Д. Железняк, О. Л. Воробйова, В. М. Мінбулатов, В. П. Потапов, П. Г. Смирнов) вважають, що визначилася чітка тенденція до перетворення факультетів у статус інститутів фізичної культури в структурі університетів і відділень – у статус факультетів фізичної культури.

За даними Ю. Д. Железняка, підготовка кадрів з вищою освітою в структурі Спорткомітету Росії проводиться в 14 академіях і інститутах фізичної культури й філіях цих вищих навчальних закладів [6, с. 47].

Із середини 90-х років ХХ століття професійна фізкультурна освіта здійснюється на підставі державних освітніх стандартів вищої професійної освіти (ДОС ВПО) з кожної спеціальності (дипломований фахівець і навчальний бакалаврат, магістратура) і середнього (коледжі). У цей період були створені навчально-методичні об'єднання (НМО) з окремих або декількох спеціальностей – державно-суспільні об'єднання в системі вищої професійної освіти Російської Федерації. В основні функції НМО входить участь у розробці проектів державних освітніх стандартів вищої професійної освіти (ДОС ВПО) з вимог до рівня підготовленості випускників, змісту основних і допоміжних освітніх програм, зразкових навчальних планів і програм; у здійсненні атестації й акредитації навчальних закладів; у створенні навчально-методичної літератури; у підготовці пропозицій щодо удосконалення навчального процесу; в організації кадрового, методичного й матеріального технічного забезпечення навчального процесу у вищих навчальних закладах; у проведенні конференцій, семінарів і нарад із проблем освіти, студентських олімпіад і конкурсів.

Наявність двох систем у структурі фізкультурної професійної освіти стало основою для створення НМО з освіти в галузі фізичної культури на базі Російської державної академії фізичної культури й НМО з фізичної культури вищих педагогічних навчальних закладів на базі Московського педагогічного університету. НМО на базі РДАФК поєднувало всі фізкультурні вищі навчальні заклади, НМО на базі МПУ – всі вищі навчальні заклади, що мають факультети фізичної культури й кафедри фізичного виховання.

Як зазначає Ю. Д. Железняк, у процесі співробітництва двох НМО в 1992 році були розроблені “Освітньо-професійна програма базової вищої освіти з напрямку Г-19 – “Фізична культура”, академічний ступінь бакалавра й у 1994 році – ДОС ВПО з напрямку 521900 – “Фізична культура”, кваліфікаційний академічний ступінь – бакалавр [6, с. 47]. Була єдиною назва спеціальності ДОС ВПО: 022300 – “Фізична культура й спорт”, різнилися кваліфікації: “Фахівець із фізичної культури й спорту” – для інститутів фізичної культури й “Педагог з фізичної культури” – для факультетів фізичної культури, а також структура й зміст держстандартів.

Розглянутий період можна назвати епохою ДОС ВПО першого покоління. Для системи факультетів фізичної культури в той період, на думку Ю. Д. Железняка, були характерні такі положення:

1. Удосконалювання загальної фізкультурної освіти, особливо в освітніх установах, мета якої – формування здорового стилю життя, забезпечення належного рівня фізичних кондицій і здоров’я всіх категорій населення як бази для вирішення завдань професійної фізкультурної освіти; підготовка фахівців для успішного вирішення завдань як загальної, так і професійної фізкультурної освіти.

2. Неперервність освіти: не “на все життя”, а “через все життя”. Це родина; дошкільні освітні установи; початкова, основна й середня школи; гімназія; середні й вищі професійні навчальні заклади; післявузівська освіта (організовані й самостійні форми). У цьому виражалася ступінчастість освіти.

3. Рівневість вищої освіти: перший рівень – перші два роки, в основному загальний для всіх спеціальностей зміст освіти; другий рівень – два роки, з першим рівнем усього чотири – бакалаврат; третій рівень: а) шість років – бакалаврат чотири роки й ще два – магістратура й б) п'ять років – дипломований фахівець.

4. Тенденція, яка намітилася до формування університетської фізкультурної освіти.

5. Післявузівська освіта: три роки аспірантура; три роки докторантура; здобування вченого ступеня; організовані форми підвищення кваліфікації, самоосвіта.

6. Об'єднання освітніх структур у єдиний комплекс: класи (8–11), профільовані за спеціальністю “Фізична культура й спорт”; фізкультурно-спортивний (спортивно-педагогічний) ліцей (10–11 класи); фізкультурно-спортивний (спортивно-педагогічний) коледж, відділення фізичного виховання педагогічного училища; педагогічний університет (інститут), факультет фізичної культури й спорту; школа – вищий навчальний заклад (Ю. Д. Железняк, 2001).

7. Здійснення професійної фізкультурної освіти на основі ДОС ВПО – комплексу норм і положень, які узгоджують основні вимоги зі змістом, термінами навчання і якості засвоєння цього змісту суб'єктами освіти.

У ДОС ВПО входить “Класифікатор напрямків і спеціальностей вищої професійної освіти”; напрями, які належать до підготовки бакалаврів і магістрів, спеціальності, що відображають профіль підготовки фахівців. Кожний напрям або спеціальність має шифр – шестизначний номер: перші дві цифри – галузь знань або група спеціальностей, другі дві цифри – напрямок усередині галузі знань або номер спеціальності, останні дві цифри – профіль галузі знань або номер спеціалізації.

8. Підготовка бакалаврів і магістрів проводиться за напрямом 521900 – “Фізична культура” і напрямком 540500 – “Педагогіка, профіль – фізична культура”: бакалавр – 540506, магістр – 540520.

Робота з підготовки бакалаврів і магістрів у вищих педагогічних навчальних закладах проводилася в експериментальному варіанті, основна увага була зосереджена на підготовці дипломованих фахівців. Принципово важливим у цей період було збільшення тривалості підготовки дипломованих фахівців із чотирьох до п'яти років до шести років.

9. Підготовка фахівців у галузі фізичної культури й спорту проводиться з наступних спеціальностей: 022300 – “Фізична культура й спорт”. Кваліфікація “Педагог з фізичної культури й спорту”; 030400 – “Допризовна фізична підготовка”. Кваліфікація “Викладач допризовної й фізичної підготовки”; 040700 – “Валеологія”. Кваліфікація “Педагог-валеолог”.

10. У системі педагогічної освіти здійснюється підготовка з додаткових спеціальностей (ДС).

До спеціальності 022300: 1) ДС – 030400. Кваліфікація “Педагог з фізичної культури й спорту. Викладач допризовної й фізичної підготовки”. 2) ДС – 040700 – “Валеологія”. Кваліфікація “Педагог з фізичної культури й спорту. Педагог-валеолог”. 3) ДС – 330100 – “Безпека життєдіяльності”. Кваліфікація “Педагог з фізичної культури й спорту. Вчитель з основ безпеки життєдіяльності”. 4) ДС – 031300 – “Соціальна педагогіка”. Кваліфікація “Педагог з фізичної культури й спорту. Соціальний педагог”. 5) ДС – 011600 – “Біологія”. Кваліфікація “Педагог з фізичної культури й спорту. вчитель біології”. 6) ДС – 031400 – “Андрогогіка”. Кваліфікація “Педагог з фізичної культури й спорту. Андрогог”.

До спеціальності 030400: 1) ДС – 022300. Кваліфікація “Викладач допризовної й фізичної підготовки. Педагог з фізичної культури й спорту”. 2) ДС – 330100. Кваліфікація “Викладач допризовної й фізичної підготовки. Учитель з основ безпеки життєдіяльності”. 3) ДС – 031300. Кваліфікація “Викладач допризовної й фізичної підготовки. Соціальний педагог”. 4) ДС – 031400. Кваліфікація “Викладач допризовної й фізичної підготовки. Андрогог”.

11. На факультетах фізичної культури у рамках спеціальності 022300 – “Фізична культура й спорт” проводилася робота зі спеціалізаціями, які поглиблюють знання й уміння в певній частині цієї спеціальності. Це такі спеціалізації: 022301 – “Фізичне виховання в дошкільних і шкільних закладах”;

022302 – “Виховна робота в дитячих будинках та інтернатах”; 022303 – “Організація масового й дитячо-юнацького спорту”; 022304 – “Спортивна підготовка”; 022305 – “Фізична реабілітація”; 022306 – “Менеджмент у фізичній культурі й спорті”; 022307 – “Туристсько-екскурсійна робота” [6, с. 49].

Спеціальності, з яких здійснюється у Росії професійна підготовка майбутніх фахівців для галузі фізичної культури та спорту, подані на рисунку 2.

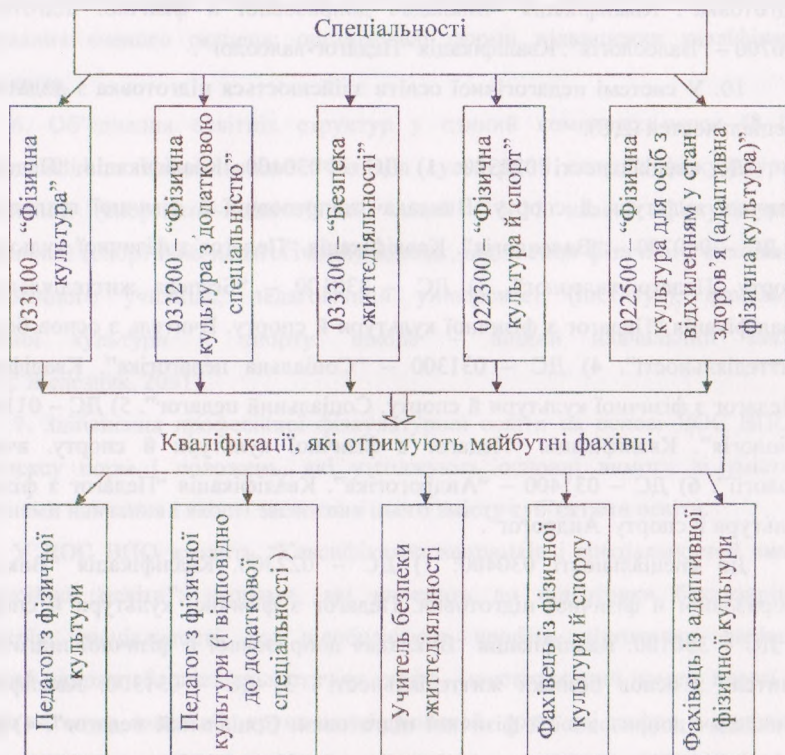

Рис. 2. Спеціальності, з яких здійснюється у Росії професійна підготовка майбутніх фахівців для галузі фізичної культури та спорту

За даними Ю. Д. Желєзняка, з 74 вищих навчальних закладів, які мають факультети фізичної культури, в 59 проводиться робота із семи різних спеціалізацій, з них 39 % відводиться на “Спортивну підготовку”, 36 % – на “Фізичну реабілітацію” [6, с. 49].

Для розробки програм, підготовки підручників і навчальних посібників для студентів вищих навчальних закладів фізкультурного профілю були залучені такі відомі науковці, як академіки Російської академії освіти: В. В. Кузін, Ю. М. Портнов; доктори наук, професори: І. М. Бутін, Я. С. Вайнбаум, А. Д. Вікулов, Ю. Д. Желєзняк, В. С. Левін, Л. І. Лубинєва, О. В. Матицин, В. М. Мінбулатов, Л. Д. Назаренко, Н. Д. Овчинніков, П. К. Петров, Г. І. Попов, В. П. Савін, С. Г. Сейранов, Ю. І. Смирнов, Ж. К. Холодів; кандидати наук, професори: Б. Р. Голощапов, М. Л. Журавін, М. Е. Кутєлов, М. М. Полевщіков.

Важливим етапом розвитку системи підготовки кадрів для галузі фізичної культури й спорту стало виникнення розробки та введення в дію у 2000 році державних освітніх стандартів нового покоління. Перспективним шляхом удосконалення вищої фізкультурної освіти в Росії є ініціатива Г. Н. Пономарьова та інших виділити фізичну культуру як самостійний напрямок у галузі 540000 – “Освіта” [13, с. 10].

На думку Г. Н. Пономарьова, необхідність виділення напрямку “Освіта в галузі фізичної культури” обумовлено: новим розумінням фізичної культури як самостійного наукового й освітнього об’єкта, розгляд якого ведеться у двох ракурсах – теоретичному й прикладному, що багато в чому визначає специфіку підготовки педагога в галузі фізичної культури й фахівця в галузі фізичної культури й спорту; специфікою (у частині умов реалізації, змісту й вимог до рівня освіченості випускника) основних освітніх програм, реалізованих у багаторівневій системі підготовки; необхідністю апробації нових основних програм для різних сфер діяльності в галузі освіти (дитячі рекреаційні та реабілітаційні установи, військові навчальні заклади різного типу (в тому числі суворівські, кадетські й морські корпуси); необхідністю підготовки педагогів-дослідників, орієнтованих на дослідницьку й освітню діяльність у галузі

фізичної культури як виду загальної культури й необхідного компонента освіти на всіх його рівнях.

У зв'язку зі зміною переліку педагогічних спеціальностей підготовка дипломованих фахівців у вищих педагогічних навчальних закладах здійснюється зі спеціальностей 033100 – “Фізична культура”, кваліфікація “Педагог з фізичної культури”; 033200 – “Фізична культура з додатковою спеціальністю”, кваліфікація “Педагог з фізичної культури (і відповідно до додаткової спеціальності); 033300 – “Безпека життєдіяльності”, кваліфікація “Учитель безпеки життєдіяльності”.

Крім цих спеціальностей, факультети фізичної культури, які мають у своєму розпорядженні необхідні умови, здійснюють підготовку фахівців зі спеціальностей 022300 – “Фізична культура й спорт”, кваліфікація “Фахівець із фізичної культури й спорту” і 022500 – “Фізична культура для осіб з відхиленнями в стані здоров'я (адаптивна фізична культура)”, кваліфікація “Фахівець із адаптивної фізичної культури”.

Концептуальні засади професійної підготовки фахівців з адаптивної фізичної культури базувалися на прийнятих у 1994 році “Основах законодавства Російської Федерації про фізичну культуру й спорт” (ст. 18 “Фізична культура й спорт інвалідів”) та у 1999 році Федерального Закону про фізичну культуру й спорт у Російській Федерації (ст. 18 “Організація фізкультурно-оздоровчих і спортивних заходів з інвалідами”).

В Основах законодавства Російської Федерації про фізичну культуру й спорт окрема стаття 18 присвячена фізичній культурі й спорту інвалідів:

1. Розвиток фізичної культури й спорту спрямований на підвищення їхньої рухової активності і є неодмінною й визначальною умовою всебічної реабілітації й соціальної адаптації інвалідів.

2. Місцева адміністрація забезпечує створення умов для занять інвалідів фізичною культурою й спортом на фізкультурно-оздоровчих і спортивних спорудженнях за рахунок місцевого бюджету.

3. Організація занять фізичною культурою й спортом у системі

неперервної реабілітації інвалідів (включаючи дітей з відхиленнями в розвитку), підготовка кадрів, медичне забезпечення й лікарський контроль здійснюються освітніми установами, установами охорони здоров'я, соціального забезпечення й організаціями фізичної культури й спорту за рахунок засобів республіканського бюджету Російської Федерації.

У 1991/1992 навчальному році при кафедрі Теорії й методики фізичної культури Санкт-Петербурзької академії фізичної культури імені П. Ф. Лесгафта була відкрита спеціалізація “Фізична культура і спорт інвалідів”.

На думку С. П. Євсєєва (1998), якщо звернутися до навчальних планів і програм дисциплін спеціальності “Фізична культура”, які є своєрідною моделлю змісту знань, умінь і навичок випускників вищих навчальних закладів фізкультурного профілю й факультетів фізичного виховання педагогічних інститутів і університетів, то можна буде переконатися в тому, що практично всі дисципліни, включаючи дисципліни й медико-біологічного, і психолого-педагогічних циклів, містять відомості тільки про здорову людину [1, с. 2]. Виключенням є тільки дві дисципліни: лікувальна фізична культура та спортивна медицина, які вивчають в основному захворювання й ушкодження, характерні для спортивної діяльності.

Доречно буде згадати й про перелік медичних протипоказань для абітурієнтів вищих навчальних закладів фізичної культури, який визначає значно вищі вимоги до стану здоров'я майбутніх студентів вищих навчальних закладів фізичної культури даного профілю порівняно з усіма іншими освітніми установами. Цей перелік, по суті, перекивав шлях у вищі навчальні заклади фізичної культури для інвалідів і осіб з обмеженими фізичними та психічними можливостями, а сам зміст освіти, який практично складався з відомостей тільки про здорових і моторно-обдарованих людей, істотно знижував мотивацію його одержання тими, хто хотів би присвятити своє життя роботі з інвалідами. У Росії вищу професійну фізкультурну освіту одержували в переважній більшості тільки здорові люди та, як правило, спортсмени. й

орієнтована вона була на роботу фахівців зі здоровими й рухово-обдарованими дітьми й дорослими.

В останні роки багато зроблено для формування стрункої системи підготовки фахівців різної кваліфікації з адаптивної фізичної культури. Так, у 1996 році була введена нова спеціальність вищої професійної освіти 022500 – “Фізична культура для осіб з відхиленнями в стані здоров’я (адаптивна фізична культура)”; у 1997 році Міністерство освіти Російської Федерації затвердило Державний освітній стандарт вищої професійної освіти за фахом 022500 – “Фізична культура для осіб з відхиленнями в стані здоров’я (адаптивна фізична культура)” і в Державний освітній стандарт напряму 521900 – “Фізична культура” включена магістерська програма з адаптивної фізичної культури.

У 2000 році затверджені державні освітні стандарти другого покоління за спеціальністю 022500 – “Фізична культура для осіб з відхиленнями в стані здоров’я (адаптивна фізична культура)” і напряму 521900 – “Фізична культура” з магістерською програмою 521915 – “Адаптивна фізична культура”.

У лютому 2001 році Міністерство освіти Російської Федерації затвердило Державний освітній стандарт середньої професійної освіти за фахом 0323. – “Адаптивна фізична культура” (базовий рівень) (кваліфікація випускника – педагог з адаптивної фізичної культури). У тому ж році в Держкомітеті Російської Федерації з фізичної культури, спорту й туризму пройшов рецензування пакет документів, необхідних для затвердження Держстандарту з цієї спеціальності підвищеного рівня середньої професійної освіти (кваліфікація випускника – “Учитель адаптивної фізичної культури”).

У цей період зусиллями переважно представників Санкт-Петербурзької академії фізичної культури імені П. Ф. Лесгафта розробляються філософія, основний зміст, принципи, функції, завдання, види адаптивної фізичної культури, значно розширюються контури її простору, долається лікувально-госпітальний і реабілітаційно-приспосувальний підхід до використання засобів і методів фізичної культури в роботі з інвалідами та особами з обмеженими можливостями (С. П. Євсєєв, 1996–2003; Л. В. Шапкова, 1998–2003;

В. П. Жиленкова, 1999, 2002). Так, наприклад, із введенням нової спеціальності “Адаптивна фізична культура” знімалася десятиліттями існуюча заборона на одержання вищої професійної освіти у галузі фізичної культури й спорту інвалідами й особами з обмеженими можливостями.

Основна освітня програма фахівця з адаптивної фізичної культури була розроблена на підставі Державного освітнього стандарту й містить у собі навчальний план, програми дисциплін, програми навчальних і виробничих практик. Вимоги до обов’язкового мінімуму змісту основної освітньої програми фахівця з адаптивної фізичної культури, до умов її реалізації й строки її освоєння визначаються справжнім Державним освітнім стандартом. Основна освітня програма підготовки фахівця з адаптивної фізичної культури складається з дисциплін федерального компонента, дисциплін національно-регіонального вузівського компонента, дисциплін на вибір студента, а також факультативних дисциплін. Дисципліни й курси на вибір студента в кожному циклі мають доповнювати дисципліни, зазначені у федеральному компоненті циклу.

Основна освітня програма підготовки фахівця з адаптивної фізичної культури повинна передбачати вивчення студентом наступних циклів дисциплін і підсумкову державну атестацію:

- цикл ГСЕ – Загальні гуманітарні й соціально-економічні дисципліни;
- цикл ПН – Загальні математичні й природничо-наукові дисципліни;
- цикл ЗПД – Загально-професійні дисципліни;
- цикл ОДС – Основні дисципліни спеціальності;
- цикля ДС – Дисципліни спеціалізації;
- цикл ФТД – Факультативи.

Розподіл годин основної освітньої програми відповідно до російського Державного освітнього стандарту спеціальності 022500 – “Фізична культура для осіб з відхиленнями в стані здоров’я (адаптивна фізична культура)” поданий у таблиці 5.

Таблиця 5

Розподіл годин основної освітньої програми відповідно до Державного освітнього стандарту спеціальності 022500 – “Фізична культура для осіб з відхиленнями в стані здоров’я (адаптивна фізична культура)”

Індекс	Найменування дисциплін та їх основні дидактичні одиниці	Усього годин на засвоєння навчального матеріалу
1	2	3
ГСЕ	Загальні гуманітарні й соціально-економічні дисципліни	1800
ГСЕ Ф.00	Федеральний компонент	1270
ГСЕ Р.00	Національно-регіональний (вузівський) компонент	270
ГСЕ В.00	Дисципліни та курси на вибір студентів, які встановлені ВНЗ (факультетом)	270
ПН	Загальні математичні й природничо-наукові дисципліни	900
ПН Ф.00	Федеральний компонент	720
ПН Р.00	Національно-регіональний (вузівський) компонент	90
ПН В.00	Дисципліни та курси на вибір студентів, які встановлені ВНЗ (факультетом)	90
ЗПД	Загально-професійні дисципліни	2800
ЗПД Ф.00	Федеральний компонент	2460
ЗПД Р.00	Національно-регіональний (вузівський) компонент	190
ЗПД В.00	Дисципліни та курси на вибір студентів, які встановлені ВНЗ (факультетом)	150
ДС	Дисципліни спеціалізації	2100

Обов’язкові для вивчення всіма вищими навчальними закладами, що здійснюють підготовку фахівців, загальнопрофесійні дисципліни нараховують, за даними С. П. Євсєєва, 15 найменувань, основні дисципліни спеціальності – 10 найменувань і дисципліни спеціалізації – 6 найменувань [2, с. 19]. У процесі навчання студент вибирає одну із шести спеціалізацій (або з тієї кількості, що

реалізується в конкретному вищому навчальному закладі), на яку виділяється (так само, як і на інші) 500 годин.

Що стосується змісту основної освітньої програми підготовки фахівця з адаптивної фізичної культури, то він представлений в Державному стандарті чотирма великими блоками.

Таблиця 6

**Загальнопрофесійні дисципліни федерального компонента
Державного стандарту за спеціальністю
“Адаптивна фізична культура”(за С. П. Євсєвим, 2005)**

Індекс	Найменування дисциплін	Усього годин
ОПД.Ф.01.	Теорія й методика фізичної культури	280
ОПД.Ф.02.	Теорія й організація адаптивної фізичної культури	200
ОГГД.Ф.03.	Психологія розвитку	80
ОПД.Ф.04.	Соціальний захист інвалідів	70
ОПД.Ф.05.	Правові основи фізичної культури й спорту	90
ОПД.Ф.06	Базові види рухової діяльності й методики навчання	520
ОПД.Ф.07.	Комплексна реабілітація хворих й інвалідів	80
ОПД.Ф.08.	Анатомія людини	220
ОПД.Ф.09.	Фізіологія людини	300
ОПД.Ф.10.	Біохімія	90
ОПД.Ф.11.	Біомеханіка	100
ОПД.Ф.12.	Загальна й спеціальна гігієна	120
ОПД.Ф.13.	Лікарський контроль в адаптивній фізичній культурі	120
ОПД.Ф.14	Загальна патологія й тератологія	ПО
ОПД.Ф.15.	Науково-методична діяльність	80
Усього годин (аудиторні години й години на самостійну роботу)		2460

До загальнопрофесійних дисциплін федерального компонента Державного стандарту за спеціальністю “Адаптивна фізична культура” входять традиційні для підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури дисципліни: теорія й методика фізичної культури, теорія й організація адаптивної фізичної культури; психологія розвитку; соціальний захист інвалідів; правові основи фізичної культури й спорту; базові види рухової діяльності й методики навчання; комплексна реабілітація хворих й інвалідів; анатомія людини; фізіологія людини; біохімія; загальна й спеціальна гігієна; лікарський контроль в адаптивній фізичній культурі; загальна патологія й тератологія; науково-методична діяльність.

Таблиця 7

**Основні дисципліни спеціальності “Адаптивна фізична культура”
(спеціальні дисципліни) (за С. П. Євсєвим, 2005)**

Індекс	Найменування дисциплін	Усього годин
ДС.01.	Спеціальна патологія	180
ДС.02.	Психологія хвороби й інвалідності	80
ДС.03.	Вікова психопатологія й психоконсультація	120
ДС.04.	Фізична реабілітація	300
ДС.05.	Масаж	ПО
ДС.06.	Спеціальна психологія	180
ДС.07.	Спеціальна педагогіка	200
ДС.08.	Спеціальні методики адаптивної фізичної культури	250
ДС.09.	Технології фізкультурно-спортивної діяльності	600
ДС.10.	Матеріально-технічне забезпечення адаптивної фізичної культури	80
Усього годин (аудиторні години й годин на самостійну роботу)		2100

До основних дисциплін спеціальності “Адаптивна фізична культура” (спеціальні дисципліни) належать: спеціальна патологія, психологія хвороби й інвалідності, вікова психопатологія й психоконсультація, фізична реабілітація, масаж, спеціальна психологія, спеціальна педагогіка, спеціальні методики адаптивної фізичної культури, технології фізкультурно-спортивної діяльності, матеріально-технічне забезпечення адаптивної фізичної культури.

До дисциплін спеціалізацій спеціальності “Адаптивна фізична культура” (500 годин) належать: фізична реабілітація, адаптивне фізичне виховання, адаптивна рухова рекреація, лікувальна фізична культура, спортивна підготовка інвалідів (адаптивний спорт), адаптивна фізична культура й спорт для осіб із порушенням інтелекту (табл. 8).

Таблиця 8

**Дисципліни спеціалізацій спеціальності “Адаптивна фізична культура”
(500 годин) (за С. П. Євсєвим, 2005)**

Індекс	Найменування дисциплін
ДС.00.01.	Фізична реабілітація
ДС.00.02.	Адаптивне фізичне виховання
ДС.00.03.	Адаптивна рухова рекреація
ДС.00.04.	Лікувальна фізична культура
ДС.00.05.	Спортивна підготовка інвалідів (адаптивний спорт)
ДС.00.06.	Адаптивна фізична культура й спорт для осіб з порушенням інтелекту

На даний час у фахівців немає єдиної думки із приводу визначення переліку необхідних спеціалізацій, а також щодо змісту блоку “Дисципліни спеціалізації” спеціальності 032102 – “Адаптивна фізична культура”. На думку Н. Л. Литюш, для визначення переліку спеціалізацій доцільно використовувати

критерій “вид порушення в розвитку” [11, с. 20]. Практика диференціації на спеціалізації за ознакою “вид порушення в розвитку” в корекційній педагогіці вживається історично. Дефіцит фізкультурних кадрів обумовлює найгострішу потребу в підготовці кадрів зі спеціалізації “Адаптивна фізична культура й спорт для осіб з порушенням інтелекту”. Колегія Навчально-методичного об’єднання з освіти в галузі фізичної культури й спорту схвалила концепцію, розроблену науковцями Сибірського державного університету фізичної культури й спорту, і вищезгадана спеціалізація була внесена у Державний освітній стандарт вищої професійної освіти (2000 р.) спеціальності 032102 – “Фізична культура й спорт для осіб з відхиленнями в стані здоров’я (адаптивна фізична культура)”.

Відмінною рисою Державного освітнього стандарту вищої професійної освіти за фахом 032102 є те, що він включає не тільки федеральний, але й національно-регіональний (вузівський) компонент, який наповнюється вищими навчальними закладами відповідно до наявного науково-методичного, кадрового і матеріально-технічного забезпечення навчального процесу [11, с. 20].

При розробці навчального плану Сибірського державного університету фізичної культури й спорту за спеціальністю “Адаптивна фізична культура” були передбачені особливості професійної діяльності майбутнього фахівця з урахуванням передбачуваної спеціалізації випускника.

У зміст національно-регіонального (вузівського) компонента й дисциплін на вибір студента включені дисципліни, які відображають специфічні особливості майбутньої професійної діяльності фахівця з адаптивної фізичної культури: олігофренопедагогіка, основи логопедії, дитяча патопсихологія, психолого-педагогічна діагностика осіб з порушеннями в розвитку, адаптивний спорт та ін.

Фрагмент навчального плану Сибірського державного університету фізичної культури й спорту за спеціальністю 032102, розроблений з урахуванням навчання студентів спеціалізації “Адаптивна фізична культура й спорт для осіб з порушенням інтелекту”, поданий у таблиці 9.

Таблиця 9

**Фрагмент навчального плану підготовки студентів Сибірського
державного університету фізичної культури й спорту
за фахом 032102 – “Адаптивна фізична культура” (за Н. Л. Литиш, 2005)**

Коди	Найменування блоків дисциплін	Поділ за семестрами		Обсяг роботи студента, год				Розподіл за курсами і семестрами										Форма підсумкового контролю
		екз	залк	Усього	з висхідним аудиторією		Сам Раб	I		II		III		IV		V		
					усього	лек		прак	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Основні дисципліни спеціальності																		
ДС																		
ДС 01	Спеціальна патологія	7		180	90	40	50	90						40	50			екз
ДС 02	Психологія хвороби й інвалідності		7	80	40	14	26	40						40				залк
ДС 03	Вікова психопатологія й психоконсультація	9		120	60	20	40	60								60		екз
ДС 04	Фізична реабілітація	9	6	300	200	30	170	100					40	40	40	40		екз
ДС 05	Масаж		8	110	80		80	30						40	40			залк
ДС 06	Спеціальна психологія	8	7	180	90	40	50	90						50	40			екз
ДС 07	Спеціальна педагогіка	7	6	200	100	60	40	100						50	50			екз
ДС 08	Спеціальні методики адаптивної ФК	10	8,9	250	180	40	140	70							60	60	60	екз
ДС 09	Технології ФСД		3,5,7,9	600	600		600		60	60	60	60	60	60	60	60	60	залк
ДС 10	Матер.-технічне забезпечення адаптивної фізичної культури		10	80	40	10	30	40									40	залк
	Усього	6	12	2100	1480	254	1226	620					40	130	270	180	160	100
ДС 00 Дисципліни спеціалізації																		
ДС 01	Спеціалізація	5	7,10,2,4,6,8	500	500	80	420		50	50	50	50	50	50	50	50	50	екз
	Випускна дипломна робота		6,10		8													екз
ДВП 00	Додаткові види підготовки			450														
ДВП 01	Факультативи			450														
	Усього	5	5	1400														
	Разом	35	54	9000	5390	1564	3826	3670	466	534	442	552	470	410	466	390	370	220

Як предмет для наукового обґрунтування технології підготовки фізкультурних кадрів за фахом 032102 була обрана спеціалізація “Адаптивна фізична культура й спорт для осіб з порушенням інтелекту” [11, с. 20].

При організації процесу професійної підготовки студентів, які спеціалізуються в галузі адаптивної фізичної культури й спорту осіб з порушенням інтелектом, науковці Сибірського державного університету фізичної культури й спорту передбачали, як вказує Н. Л. Литиш, вивчення семи навчальних дисциплін: •

1. Характеристика суб'єкта й об'єкта педагогічної діяльності в адаптивній фізичній культурі.
2. Історія і становлення систем освіти, фізичного виховання й корекційної допомоги особам з фізичними та психічними порушеннями розвитку в країнах світу.
3. Фізичний стан і психологічна характеристика осіб з порушенням інтелекту та дітей із затриманим психічним розвитком.
4. Зміст освіти й фізичного виховання осіб з порушенням інтелекту та дітей із затриманим психічним розвитком у державних установах.
5. Методика проведення фізкультурних занять із розумово відсталими особами та з дітьми із затриманим психічним розвитком у навчальних закладах.
6. Методика проведення фізкультурно-спортивних занять із розумово відсталими учнями спеціальних (корекційних) навчальних закладах за програмами додаткової освіти.
7. Методика проведення додаткових фізкультурно-спортивних занять із розумово відсталими особами з міжнародних олімпійських програм (факультатив) [11, с. 21].

У результаті освоєння програмного матеріалу фахівець-випускник має *знати*: мету, завдання адаптивної фізичної культури й спорту; перелік і зміст спеціалізацій адаптивної фізичної культури як навчальної спеціальності вищої професійної освіти; психолого-педагогічні особливості розумово відсталих осіб і дітей із затриманим психічним розвитком; організацію, структуру та зміст системи освіти й фізичного виховання розумово відсталих осіб і дітей із затриманим психічним розвитком (у державних навчальних закладах, в установах соціального захисту й охорони здоров'я); особливості змісту занять і методики вибору засобів адаптивної фізичної культури для осіб із порушенням інтелекту й дітей із затриманим психічним розвитком; особливості навчання руховим діям і розвитку фізичних якостей, форм побудови занять осіб із порушенням інтелекту й дітей із затриманим психічним розвитком; види планування й контролю процесу адаптивної фізичної культури та спорту осіб із

порушенням інтелекту; *уміти*: здійснювати планування й організацію процесу фізкультурної освіти розумово відсталих осіб і дітей із затриманим психічним розвитком; розробляти сучасні педагогічні технології проведення занять адаптивною фізичною культурою й спортом осіб із порушеннями інтелекту й дітей із затриманим психічним розвитком; вибирати адекватні засоби й методи виховання осіб із порушенням інтелекту й дітей із затриманим психічним розвитком; проводити узагальнення передового досвіду й наукові дослідження в галузі адаптивної фізичної культури й спорту; *володіти*: методиками проведення обов'язкових і додаткових фізкультурних занять із розумово відсталими особами й дітьми із затриманим психічним розвитком.

Підготовлені й видані десятки навчальних посібників з адаптивної фізичної культури. До найбільше значущих із них можна віднести: підручник “Теорія організації адаптивної фізичної культури” (під заг. редакцією С. П. Євсєєва, 2002); навчальні посібники: “Адаптивна фізична культура” (автори: С. П. Євсєєв і Л. В. Шапкова, 2000); “Спеціальні методики адаптивної фізичної культури” (під заг. редакцією Л. В. Шапкової, 2003); “Лікарський контроль в адаптивній фізичній культурі” (автори: С. Ф. Курдибайло, С. П. Євсєєв, Г. В. Герасимова, 2003); “Матеріально-технічне забезпечення адаптивної фізичної культури” (автори: С. П. Євсєєв, С. Ф. Курдибайло, В. Г. Суслєєв, 2000); “Комплексна профілактика захворювань і реабілітація хворих та інвалідів” (автори: В. А. Лисовський, С. П. Євсєєв, В. Ю. Голофєєвський, А. Н. Миронов, 2001); “Технології фізкультурно-спортивної діяльності в адаптивній фізичній культурі” (автори-укладачі: С. П. Євсєєв, О. Е. Аксьонова, 2004); “Спеціальна патологія (внутрішні хвороби)” (автори: В. А. Лисовський, В. Ю. Голофєєвський, 2004); навчально-методичний посібник “Адаптивна фізична культура в школі. Початкова школа” (автор О. Е. Аксьонова, під ред. С. П. Євсєєва, 2003); методичні посібники “Адаптивна фізична культура в роботі з дітьми, що мають порушення опорно-рухового апарату (при захворюваннях дитячим церебральним паралічем)” (під ред.

А. А. Потапчук, 2003); “Фізкультурно-оздоровчі технології при порушеннях опорно-рухового апарату в дітей” (під ред. А. А. Потапчук, 2004) та ін.

У 2000 році Міністерство з праці й соціального розвитку Російської Федерації затвердило дві нові посади працівників фізичної культури: тренер-викладач з адаптивної фізичної культури (включаючи старшого) й інструктор-методист з адаптивної фізичної культури (включаючи старшого).

У 2003 році постановою Державного комітету Російської Федерації зі статистики (Держкомстату Росії) (від 12 вересня 2003 р. № 84) затверджені форми федерального державного спостереження, збір і обробка яких здійснюються в системі Державного комітету спорту Росії й у які враховуються працівники всіх типів установ додаткової освіти адаптивної фізичної культури (ДЮСШ, СДЮШОР, ДЮКФП), котрі займають штатні посади і здійснюють провідну фізкультурно-оздоровчу й спортивну роботу серед інвалідів, у тому числі за місцем проживання; ураховуються також фахівці з адаптивної фізичної культури організацій і об'єднань, що працюють із інвалідами, фахівці фізкультурно-спортивних клубів інвалідів та інші фахівці, які проводять фізкультурно-оздоровчу й спортивну роботу з інвалідами.

Таким чином, соціально-економічна ситуація в Російській Федерації призвела до різкого скорочення потреби у вузькопрофільних фахівцях і до усвідомлення необхідності розширення номенклатури спеціальностей з різних напрямів у сфері фізичної культури та спорту. Система підготовки, підвищення кваліфікації й перепідготовки кадрів, здатних ефективно реалізувати потенціал адаптивної фізичної культури в рішенні проблем комплексної реабілітації й соціальної інтеграції інвалідів і осіб з відхиленнями в стані здоров'я, є найважливішим компонентом інфраструктури, необхідної для даної категорії населення.

На сьогоднішній час у Російській Федерації завершується формування контурів освітнього, наукового, правового й інформаційного простору адаптивної фізичної культури – фізичної культури для осіб з відхиленнями в стані здоров'я.

Завдання для студентів:

1. Знайти інформацію на сайтах Інтернету про професійну підготовку майбутніх фахівців для галузі адаптивної фізичної культури у Російській Федерації.

Тематика рефератів:

1. Підготовка майбутніх фахівців для галузі адаптивної фізичної культури у Російській Федерації.

2. Зміст підготовки майбутніх фахівців для галузі адаптивної фізичної культури у Російській Федерації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Евсеев С. П. Адаптивная физическая культура (цель, содержание, место в системе знаний о человеке) / С.П.Евсеев. // Теория и практика физической культуры. – 1998. – № 1. – С. 2-7.
2. Евсеев С. П. Адаптивная физическая культура в России – становление, развитие, перспективы / С. П. Евсеев // Ученые записки университета имени П. Ф. Лесгафта. – 2005. – Вып. 18. – С. 15-21.
3. Евсеев С. П. Адаптивная физическая культура, ее философия, содержание, задачи // Адаптивная физическая культура и функциональное состояние инвалидов: Учебное пособие / Под ред. С. П. Евсеева и А. С. Солодкова. – СПб.: СПбГАФК им. П. Ф. Лесгафта, 1996 – С. 3-35.
4. Евсеев С. П. Формирование научно-методической базы направления “Адаптивная физическая культура” / С. П. Евсеев // Совершенствование подготовки кадров в области физической культуры и спорта в условиях модернизации профессионального образования в России: [Тез. докл. Всерос. науч.-практ. конф. М., 13–14 марта 2003 г.]. – М., 2003. – С. 192-194.
5. Евсеев С. П. Адаптивная физическая культура в системе высшего профессионального образования / С. П. Евсеев, Л. В. Шапкова, Т. В. Федорова // Теория и практика физической культуры. – 1996. – № 5. – С. 51-54.
6. Железняк Ю. Д. Подготовка специалистов по физической культуре и спорту в системе педагогического образования / Ю. Д. Железняк // Теория и практика физической культуры. – 2002. – № 5. – С. 47-53.
7. Железняк Ю. Д. Довузовская подготовка специалистов физической культуры и спорта в системе непрерывного педагогического образования / Ю. Д. Железняк // Довузовская подготовка как этап развития кадровой инфраструктуры в отрасли “Физическая культура”. – М., 2001. – С. 99-127.
8. Железняк Ю. Д. Факультеты физической культуры на современном этапе профессионального образования / Ю. Д. Железняк, Е. Л. Воробьева // Материалы Международной научно-практической конференции “Физическое

воспитание в системе гармоничного развития личности". – Воронеж, 1998. – С. 29-31.

9. Конькова Р. В. Подготовка преподавателя физической культуры в классическом университете: Дис. ...канд. пед. наук: 13.00.08 / Раиса Васильевна Конькова. – М.: РГБ, 2003 – 215 с.

10. Кузин В. В. Многоуровневая подготовка спортивных кадров за рубежом: Концептуальные основы, опыт организации и содержание подготовки специалистов / В. В. Кузин, М. Е. Кутепов. – М.: Физкультура, образование и наука, 1999. – 246 с.

11. Литош Н. Л. Концепция подготовки специалистов по адаптивной физической культуре в СибГУФКе / Н. Л. Литош // Теория и практика физической культуры. – 2005. – № 10. – С. 20-22.

12. Минбулатов В. М. Профессиональное физкультурное образование в Дагестане: прошлое, настоящее и будущее / В. М. Минбулатов // Теория и практика физической культуры. – 1997. – № 1. – С. 19-23.

13. Пономарев Г. Н. Государственные образовательные стандарты в области физической культуры и спорта: проблемы и перспективы усовершенствования / Г. Н. Пономарев // Теория и практика физической культуры. – 2000. – № 12. – С. 9-14.

14. Потапов В. Н. Физкультурное образование Западной Сибири: состояние и перспективы / В. Н. Потапов, П. Г. Смирнов // Теория и практика физической культуры. – 2001. – № 3. – С. 10-13.

15. Сидоренко В. Фундаменталізація професійної підготовки як один із пріоритетних напрямів розвитку вищої освіти в Україні / В. Сидоренко, С. Білевич // Вища освіта в Україні. – 2004. – № 3. – С. 35-41.

16. Чудна Р. В. Концептуальні основи фізичного виховання неповносправних в США / Р. В. Чудна // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Х., 2002. – № 18. – С. 24-29.

17. Шапкова Л. В. Характеристика субъекта педагогической деятельности в адаптивной физической культуре / Л. В. Шапкова // Адаптивная физическая культура. – 2002. – № 1. – С. 16-20.

18. Duiour W. Survey of Curricula of selected Physical Education Teacher Training Institutes. Vrije Universiteit Brussel. – Belgium, 1976.
19. Dufor W. , Laporte W. Physical Education in the European Union in a harmonisation process in EUPEA. – News letter, 1999. – № 4. – P. 18-27.
20. European Masters in Adapted Physical Activity // <http://www.kuleuven.be/emdapa/>.
21. Lisicki T. Wybrane zagadnienia wychowania fizycznego w Austrii // Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne. – 1997. – № 5. – S. 66-69.
22. Liverpool Institute of Higher Education: Undergraduate Prospectus 1995 Entry. – Liverpool: Printfme Limited, 1994. – 112 p.
23. Saunders Y. Apportunity for study of physical education at the un-LL& der-graduate and postgraduate levels in Australia // International Journal of Physical Education. – 1988. – V. XXV. – № 3. – P. 31-40.
24. Siedentor D. Physical Education. An Analysis of the Post. – JoPER, Vol. 51. – № 7. – P. 22-29.
25. The Adapted Physical Education Graduate Program at the University of Virginia // <http://www.teach.virginia.edu/index.php?option=com>.
26. Université Libre de Bruxelles // http://en.wikipedia.org/wiki/Universit%C3%A9_Libre_de_Bruxelles#Faculties.2C_schools_and_institutes.

ЗМІСТ

Передмова.....	3
МОДУЛЬ I	
Особливості професійної підготовки фахівців для галузі адаптивної фізичної культури в зарубіжних країнах.....	5
Завдання для студентів.....	33
Тематика рефератів.....	33
МОДУЛЬ II	
Професійна підготовка майбутніх фахівців з адаптивної фізичної культури у Російській Федерації.....	33
Завдання для студентів.....	53
Тематика рефератів.....	53
Список використаних джерел.....	54

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ
(українською мовою)

КАРПЮК Роман Петрович

СУЩЕНКО Людмила Петрівна

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ
ДЛЯ ГАЛУЗИ АДАПТИВНОЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ**

Навчально-методичний посібник

Головний редактор – *Дмитро Головенко*

Технічний редактор – *Віра Озірська*
Художній редактор – *Володимир Оверчук*
Коректор – *Надія Лелікова*

Підписано до друку 28.04.2008.
Формат 60x84 1/16. Папір офсетний.
Офсетний друк. Ум.-друк. арк. 3,72. Обл.-вид. арк. 3,4.
Наклад 300 пр. Зам.1854.

ВАТ “Волинська обласна друкарня”.
43010 м. Луцьк, пр. Волі, 27, тел. 4-41-73; 4-15-27.

Свідоцтво Держкомінформу України ДК № 1350 від 13.05.2003 р.

Друк та палітурні роботи ВАТ “Волинська обласна друкарня”
43010 Волинська обл., м. Луцьк, проспект Волі, 27.
Тел.: 4-25-07, 4-15-27.

Карпюк Роман Петрович – ректор Луцького інституту розвитку людини Університету “Україна”, кандидат педагогічних наук, доцент, заслужений тренер України, голова Волинського обласного відділення паралімпійського комітету України, Почесний працівник фізичної культури і спорту, Отаман Волинської обласної козацької організації “Українського реєстрового козацтва”, генерал-майор.

Сушенко Людмила Петрівна – завідувач кафедри фізичної реабілітації Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, доктор педагогічних наук, професор.

ISBN 978-966-361-286-7

9 789663 612867 2 0708